

Historier om landhusmoderens rolle og livet på landet

I Skamstrup og omegn fra 1920-2008

Juli 2011

Forord

Ved udarbejdelsen af temahæftet om Landbrug i Skamstrup fra 1850-2008 var interessen for at bidrage meget stor. Specielt kvinderne berettede om et langt og virksomt liv, der klart viste landhusmoderens afgørende rolle i landbofamilien og i livet på landet. Det var så omfattende beskrivelser, at de ikke kunne indgå i sin helhed i temahæftet om landbrug. Men de repræsenterede en værdifuld information, der fortjente at blive gengivet i sin helhed.

Det sker så i dette hæfte, hvor de otte bidrag er gengivet i uforkortet form og uden ændring af den originale tekst. De første seks har mange lighedspunkter, men giver også et klart indtryk af udviklingen fra 1920'erne til idag. Et sammendrag af alle otte indgår i temahæftet om landbrug.

Vi er alle en stor tak skyldig til de otte personer, der har invilget i at give os et indblik i deres liv og virke på landet.

Jens Christensen

Indhold

	Side
1 Valborg Petersens historie fra 1920erne	4
2 Katrine Holmegaard Jensens historie fra 1930erne	10
3 Ida Andersens historie fra 1940erne	17
4 Ida Jørgensens historie fra 1950erne	26
5 Jette Bachs rolle som moderne landhusmoder idag	30
6 Livet på kanten af Åmosen, som Henrik Gelting oplevede det	33
7 Landbrug i Sørninge ved Annelise og Bent Petersen	39
8 En livshistorie, der når vidt omkring, af Ruth Sørensen	42

Valborg Petersens historie fra 1920erne

“Der skete en stor udvikling fra 1925-1935. Så kom krisen som ligner den vi har idag 2010”.

Valborg Petersen: 92-årig – ældste bidragyder til tema om landbrug. Datter af Peder Jørgensen, Møller og ejer af Stormøllen samt gården på Sørningevej 51 (Rakkergården)

Peder Jørgensen, her ridende på et æsel, antagelig kort tid efter ovetagelse af møllen i 1904

Her Peder og Elna Jørgensen med deres første barn, datteren Ketty, foran det hus, hvor Elna og Peder opfostrede deres i alt 10 børn, med udkomne fra mølledrift. Billedet er fra omkring 1910.

Min far-Peder Jørgensen:

Jeg har været med til at far gik foran og slog med le sammen med 2 karle. Voksne koner tog fra sammen med os børn. Vi bandt bånd af strå og bandt det om negene som blev sat i traver, lidt skråt så vandet kunne løbe af. Derefter blev det kørt hjem i stald og lade og lofter. Alle hjalp til i høsten også børn fra 6-7 år. Min far brugte en plejl til at slå kornet af med. Det blev båret op på loftet og bredt ud og skulle vendes tit fordi det ikke måtte blive muggent, for så var det giftigt og usælgeligt.

Min far har virkelig været foregangsmand. Han var med til alt det nye. Vi fik hurtig en høj Ford i 1925, købt i Slagelse af en svoger. Han var flink til at køre bil for os og andre. Han havde ingen kørekort, men forstod på motorer, så når vi kom kørende sprang gamle koner og høns til alle sider. Det var den første bil i Skamstrup.

Min far rejste til England een gang om året og blev forkælet med egen kammertjener og cognac til kaffen i herreværelse med skindlænestole. Han nød disse ture meget og havde altid gaver med hjem til mor, sommetider dyrt

stof, en hel rulle. Hans i England var hans barndomsven gennem hele livet. Min far reddede ham engang fra at drukne. Disse to drenge sejlede ud i pølen, et større vandhul, men dybt, altså en sø som lå få meter fra længen og gik til en grøft som løb langs Frederikkes hus, en grøft som er væk nu. Frederikkes hus ligger der stadig, men før det blev bygget lå der en fattiggård.

Min far var foregangsmand, med til det første og med til det værste. Glad og mager, han spillede violin, gik på jagt, skød nytår ind. Drak kun 1 flaske snaps om året. Det foregik ved juletid, hvor han købte en flaske snaps og drak een snaps hver dag oppe i den store stue. Vi børn måtte ikke se det, han gik fra middagsbordet, var væk en kort stund og kom så tilbage igen. (selvdeciplin, sådan). Min far deltog i alt. Andelsbevægelse, foreninger og landbrugs udvikling.

Sædskiftet og landbruget:

Der var havre – byg – hvede – kløver-lucerne-græs, der løb som bånd over markerne hvert år. Så skulle der drænes. Der blev lagt rør og alt blev inddraget – en dejlig eng – grøfter, småsøer – gærder der ikke var skel.

Så kom maskinerne. Plov-harve-såmaskiner-radrenser-selvbinder, alle stor hjælp. Radrenseren havde samme mål mellem tænderne som såmaskinen. Tilsidst tærskemaskine – stor som et halvt hus, som blev drevet af en omgang med hest ude i gården. Vi gik rundt, en omgang hed det, det drev så tærskemaskinen, som krævede mange hænder – stafet. Min far fodrede selv maskinen – 3-4 bar kornet hen til ham. Maskinen kunne fordele det hele – korn i en sæk, en mand tog fra her, avner i en sæk, een mand tog fra. Halmen, der var bundet i knibber, blev kørt på samleband op på loftet, her tog også 2 mand fra. Alle hjalp til når der skulle tærskes. Sækkene med sæd blev båret op på loftet – blev solgt igennem købmanden – brugt til såsæd og andre formål.

Vi havde svinestald med fire båse som kunne laves til fem til smågrise. En lang gang imellem med trug på begge sider hvor mad og vand blev fordelt. Møget blev smidt udenfor.

Kostal med 11 køer – en tyr med ring i næsen og kalve som vi gav sødmællk. Herfra blev møget kørt via en trillebør ud i det nye møghus. Og masser af halm at ligge i. Kostalden var et hyggeligt sted at være i, der var en stor kasse med kokuskager som køerne fik ekstra sammen med roer – kålrabi som blev skåret i stykker af en hånddreven maskine. De fik hø, halm, valle og vand.

Hestestald med 4 arbejdsheste. Vi red på dem og de drak vand fra et trug i gården. De fik havre og hakkelse, halm som vi skar på en hånddreven maskine ligesom vi skar rugbrød på en maskine. Samme system. Vi havde somme tider tiggere på gården. Der blev aldrig sagt nej, de lå i halm i hestestalden. Tændstikkerne blev taget fra dem, de fik mad i køkkenet når de kom og når de drog afsted næste morgen.

Vi havde flere slags vogne, fine vogne og arbejdsvogne og slæden. Det var dejligt at køre i slæde med ringklokke og heste. Der var meget sne og is og lave frostgrader. Vi havde kørepelse foret med bisonskind og klæde yderst.

Min far byggede møghuset af kampesten fra møllen. Nu kunne møget blive inde i huset og lugte i stedet for udenfor. Der var også en ajlebeholder som var farlig at gå ned i – den skulle tømmes engang imellem og begge dele blev kørt ud på marken som gødning.

Skolen:

Vi begyndte i Forskolen. Tre år derefter hos lærer Andersen, som var meget streng og dygtig. Skulle lede flere klassetrin i samme rum. Han brugte spanskrør, hev i hår og ører, gav lussinger og gav slag over fingerne. Men vi læste meget i remser og udenad. Vi spiste vores madpakker i den smalle gang der var – legede ude i gården sommer og vinter og gjorde gymnastik i skolegården året rundt, sne – is-kulde – regn. Jeg fik fine karakterer og gik ud som 14 årig, blev konfirmeret og rejste hjemmefra i 1932 – og har klaret mig selv siden, også min uddannelse. Som 23-årig med 2 forretninger på Vesterbro i København. Siden gift med en diplomat – rejste til England i nogle år. Var ansat ved ambassaden.

Byens erhvervs - og åndsliv:

Skamstrup andelsmejeri – vigtig rolle i mange år. Far havde sine egne junger med navn på. Der blev malket aften og morgen, mælken blev sat ud på mælkebordet, hentet hver morgen og kørt til mejeriet. Vi fik valle retur til dyrene og afregnet senere.

Stormøllen blev købt af arven fra den gård som var hans barndomshjem. Det var således dengang, at den ældste skulle overtage gården, sørge for de gamle. Nr 2 fik arv udbetalt når de ønskede det.

Købmanden var vigtig, han havde en bygning- foderstofforretning – som blev brugt som lager. Han købte korn, solgte korn – kunstgødning og andre ting som var vigtigt for landbruget. Han importerede også , især ved juletid.

Smeden var også vigtig og dygtig. Fungerede som maskinstation – reparerede og udlejede maskiner til dem, der ikke havde råd til at købe. Dette med at leje ud fungerede dårligt, alle ville leje maskiner på samme tidspunkt fordi sæden bliver moden på samme tidspunkt og regn måtte det ikke blive. Brødfabrik og forretninger er nævnt.

Slagteren slagtede svin for folk og røg varer for os og havde forretning. Røg flæskesider – skinker, spegepølser som blev svøbt ind i klæde og hængt op på skorstenen og kunne holde $\frac{3}{4}$ år.

Forsamlingshuset havde også en stor rolle. Den lille sal blev brugt til møder, den store sal til alt fra bryllupsfest til begravelseskaffe. Der blev undervist i mange ting, madlavning – gymnastik, dans, film, bogføring. Ida har i mange år bestyret forsamlingshuset og ledet gymnastikken. Herregårds karlene havde aldrig adgang.

Skamstrup Kirke er bygget med kampesten, kalkmalerier og er i beskrevet i kirkebøger for Vestsjælland.

Min fremsynede mor:

Min mor kunne levere alt til hjemmet og til byens befolkning. Min mor drev på dette tidspunkt en gårdbutik til hele byen. Hun solgte gæs, ænder, høns, kyllinger, æg, alt i grøntsager, frugt, mælk og fløde, lavede selv smør og små oste. Solgte blomster og buketter, bandt kranse. Hun havde en stor blomsterhave, en stor urtehave, bær, frugttræer, kirsebær, æbler, blommer, nødder, ja, sågar et ægte kastanietræ. Det krævede et stort arbejde, det ved vi idag. Min mor var også dygtig at sy kjoler både til sig selv og os børn.

Dagliglivet:

Lægen kom kørende i en gig med een hest. Vi gled på is og skøjter og byggede store snehuler, så store at vi kælkede ned af dem. Vi havde isvinter, 2 meter høje driver som blev skovlet igennem af arbejdsfolk med dårlig påklædning og sko uden såler der hang og dinglede. Stakkels mennesker og halvsyge var de også.

Vi havde lus i skolen, hvilket gjorde mor rasende hver gang. Tænk at skulle rense så mange børn men vi blev vasket og skuret og håret smurt ind i petroleum. Vi var hudløse og røde til sidst.

Min farfar og farmor havde seks børn, to drenge og fire piger. De fire piger døde under den spanske syge. Da min farfar døde overtog Jørgen, min farbroder gården (Vinsøgård), sørgede godt for min farmor. Der blev købt et lille hus i Skamstrup ikke langt fra gården, idag hedder det Farmors hus. Jeg havde en dejlig farmor og besøgte hende hver dag når jeg kom fra skole. Jeg fik opvarmet kaffe med sukker og fløde og en enkelt kage eller sukkerknald – et stk hugget sukker. Da farmor døde gik vi børn foran kisten og strøede gran som vi havde klippet i små stykker. Grannen kom fra vores egen skov. Farmor fik hjælp fra gården hver dag. Pigen fra gården hjalp med alt – påklædning-rengøring – mad blev bragt i rigelige mængder. En fin dame i sort og hvidt med kalot på hovedet.

Hvert år havde vi Cirkus Benneweis liggende på den mark hvor det nye svinehus nu ligger. Vi fik gratis adgang til alt. Vi færdedes mellem alle disse klovne, dyr og mennesker som øvede sig dagen lang.

Vi havde vandpost i gården hvor jeg måtte vaske mælkejungerne som blev sat omvendt på et stativ i gården. Jeg husker vi fik lagt vand ind i bryggerset som løb ud gennem et hul i væggen som igen løb i en rende i gården. Vi fik også elektricitet ind, det var dejligt så var vi fri for petroleumslamper som skulle renses hver dag. Vi havde kakkelovne med vandkedel som stod og snurrede. Det var hyggeligt og min mor lagde teglstene i ovnen som vi fik med i seng. Vi sov to i hver seng og vi havde halm i sengene. Men det var godt nok, vi havde det godt.

Min far plantede en skov fordi marken var så stejl at maskinerne væltede. Det medførte at vi fik vildt fra Vinskoven, dyr, fasaner, harer. Det var dejligt, min far skød dem. Engang fangede vi en krybskytte. Min far var gode venner med skovfogeden og sammen fangede de krybskytterne som havde et ladt gevær –

det havde de andre også, så han blev gennet hjem til gården og der blev ringet til politiet, som kom og hentede ham. Det var nat, vi børn fik lov til at se på, det var spændende, tænk en tyv i vores stue. Vi kom i avisen, jeg måtte skrive en stil om forløbet så skolelæreren også kunne få noget at vide.

Karlekammeret til to må jeg skamme mig over. Det var langt og smalt med stengulv og uden varme. Med bord, to stole og to gode senge, som vi holdt med dyner og rent tøj.

Vi havde to danske hunde som stod bundet i gården og masser af små søde misser som vi gav mælk.

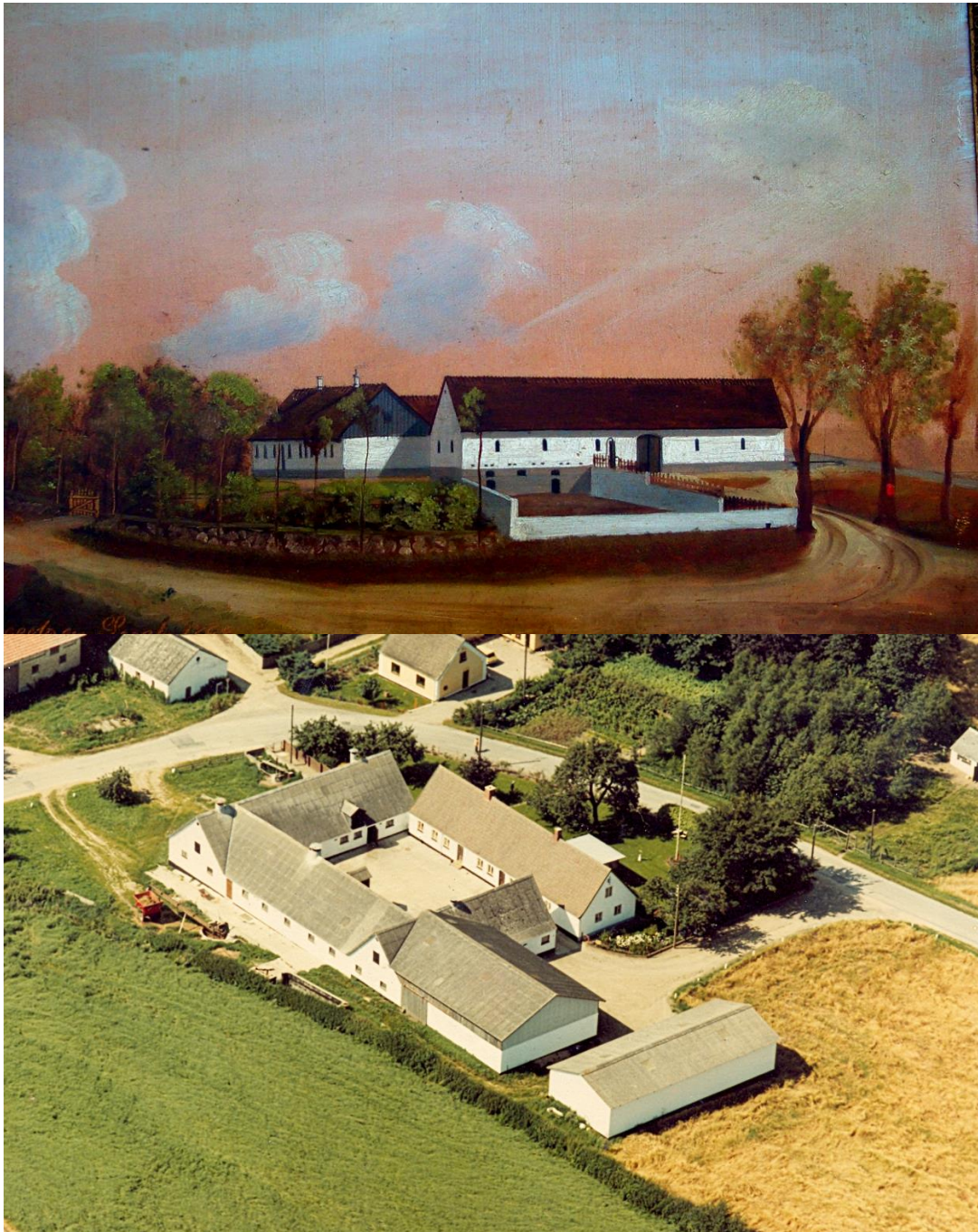
Vi havde lokum i gården. Papiret var aviser som vi klippede i firkanter – et hul – en snor – et søm – hang på væggen. Vi fik 1/4-del telefon og telefonbogen som også blev brugt til wc-papir.

Vi var mange og vi kunne underholde og selv. Min far spillede violin, vi søskende på klaver, vi sang og dansede og havde det sjovt. Vi slagtede to grise om året. Jeg tog blod fra og vi lavde blodpølser som kom i tarme vi selv havde rensset.

Katrine Holmegaard Jensens historie fra 1930erne

"Hverdagsliv på gården"

**Kathrine Holmegaard Jensen
Kragedyssegården.
1930-1937**

Øverst: Kragedyssegård – maleri fra 1896. Maler ukendt. Nederst: Kragedyssegård fra 1970erne.

Hverdag:

Karlene startede i stalden ved 5.30 – 6.00 tiden om morgenen. De fik morgenmad ved 7-tiden, morgenmaden bestod af kaffe med brød.

Karlene sov i karlekammeret, som lå mellem følboks og vognporten. Karlens senge, der var to, de var lavet af træ med træbunde. Karlene sov på rug-eller hvedehalm, med en underdyne med lagen over. Overdynen var også dækket af lagen. Der var hovedpude med hovedpudebetræk, men der var ikke dynebetræk dengang. Dynerne lavede vi selv. Hver karl havde en "trækuffert" med deres ejendele i. I kammeret stod der et karlekammerskab og et vandfad. De hentede selv det kolde vand fra vandpumpen, som var en træpumpe.

Ved 9.-tiden fik de spegesild og stuede kartofler. Vi havde en tønde med spegesild, hvor sildene blev saltet. Mor trak skindet af sildene og delte hver sild i 5-stykker. Sildene kostede 5-10 øre pr styk. Der kom en fiskemand kørende rundt til gårdene, eller man købte sild hos købmanden.

Jeg stod op ved 7-tiden, blev vasket lidt med en vaskeklud og tog derefter tøj på. Jeg gik med lange strømper med livstykke og strømpebånd. Jeg var vel 10 -12 år. Jeg *gik* i skole, i Skamstrup, det tog ca. en time. Som halvstor pige gik jeg i syskole et par gange om ugen efter skoletid. Det foregik i forskolen, som lå på modsat side af bageriet.

Mine arbejdsopgaver derhjemme var bl.a. at bære tørt brænde og tørv ind. Jeg skulle fylde hvedekurven og bære kurven ind i bryggerset. Tørvene kom fra Åmosen. Som 12-13-årig var en af mine opgaver at vaske junger og spande, vi havde vel 5-6 junger (da jeg var 9-10 år fik vi malkemaskine). Vi havde ca. 18 malkekøer, derudover havde vi ungkvæg og tyre. Mælkeemanden hentede mælk hver dag og vi fik "retur-mælk" dvs kærnemælk og skummetmælk tilbage dagen efter mælken var malket. Den rå sødmælk, som vi skulle bruge i husholdningen, hentede vi direkte fra mælkespanden. Vi brugte kærnemælk og skummetmælk til madlavning. Kærnemælk blev også brugt til at fodre grisene med. Grisene fik skråsæd med kærnemælk eller skummetmælk på.

En af mine andre opgaver var at hjælpe til indendørs med borddækning og madlavning. Som 14 - 15 årig lærte jeg at gøre rent og pudse sølvtøj, messing og kobber. Det var et forfærdelig kedeligt arbejde. Det skulle gøres, inden der kom gæster. Jeg gjorde også have ren. Mor og mandfolkene var også med, når haven skulle have den store omgang.

I haven havde vi labyrinter af buksbom med sand på gangene. Vi havde gammeldags georginer og knoldbegonier, som blev gravet op om efteråret. Det var et "farligt arbejde", men det var flotte blomster.

Da vi var små, legede vi f.eks med en pind med en snor i og et søm i den anden ende: Det var køer der skulle på græs. Jeg havde en dukke, som mor havde lavet. Hun havde købt et dukkehoved som hun syede en krop til. Hun strikkede og syede tøj til dukken, senere lærte jeg selv at lave dukketøj. Den gamle tømmer lavede en dukkeseng, den var vist grøn, han lavede også en dukkevogn med træhjul, som blev malet sort.

Tøjvask:

Som stor pige var jeg med, når der skulle vaskes. Det foregik i bryggerset, hvor vi havde to gruekedler, en stor og en lille. Der blev fyret op under begge kedler (med det brænde jeg havde hentet). Vandet blev varmet i den lille gruekedel og blev hældt over i "vuggen", til det kulørte tøj. Den store gruekedel blev brugt til det hvide tøj, som blev kogt. Vi havde en lang pind til at røre rundt i tøjjet med. Pinden blev kun brugt til det hvide tøj og den var helt hvid og fin. Når tøjjet var kogt kom det i et zinkbalje, hvor det blev skyllet. I sidste hold skyllevand kom der blåner. Så blev det lagt på en vaskebænk, hvor vandet kunne rende af, så tøjjet lidt senere kunne vrides. Vi var to til at vride de store ting. Tøjjet kom op i en zinkbalje og blev båret ud – det var tungt, så vi var to om at bære ud og hænge op. Vaskemidlet var brun sæbe og soda. Den brune sæbe var stiv og blev skåret med en kniv eller man tog med en slev. Brun sæbe blev købt hos købmanden. Han havde en tønde, hvor han brugte en stor slev til at tage det op med og lægge det på et stykke madpapir, og så blev sæben vejlet. Derefter blev det pakket i avispapir.

Strygning:

Strygejernet blev varmet på det varme komfur. Lyseduge og forklæder blev stivet (forklæderne blev så stive, at de kunne stå ene). Stivelsen blev lavet af kartoffelmel rørt op i koldt vand – kartoffelmelet blev købt hos købmanden. Købmanden kom hver fredag med varer. Enten ringede vi og bestilte varerne, eller vi skolebørn gik ind med en seddel til ham på vej hjem fra skole.

Høst:

Der blev høstet med selvbinder, som blev trukket af tre heste. Vi børn gik bagefter og flyttede negene for at hestene ikke skulle træde på dem næste gang de kom forbi. Når vi var færdige med at høste, blev negene sat i "sæt". Vi børn bar negene hen til de voksne, som stillede negene op i "sæt". I hvert sæt var der 16-20 neg – og sættene stod på lige række. Det måtte gerne se pænt ud. Efter at kornet havde stået og tørret, blev det kørt hjem. En mand stak negene op på hestevognen og en anden mand lagde læs. Kornet blev kørt hjem på en fastvogn. Fastvognen var lavet af træ med træhjul, hvor der var jernringe uden om. Inden vognen skulle bruges til at køre høsten hjem på, blev vognbunden gjort længere og sidehækkene blev lagt ned for at gøre den bredere. Det sidste læs, der kom hjem fra marken, blev pyntet med georginer og hvad der ellers var af sensommerblomster. Læsset blev kørt hjem og læsset ind i laden.

Når vi ikke havde mere halm til køerne, måtte vi tærskes. Tærskværket stod inde i laden og blev drevet elektrisk af en motor. Halmen blev bundet til knipper af en mand. Han havde en lang nål (1/2 meter) med en snor af selvbinderbånd. Der kom et bånd om hver knippe. Knipperne blev lagt på en sliske, som kørte knipperne på loftet, hvor jeg stod og tog fra og satte

knipperne sammen. Det skulle fylde mindst muligt, men det skulle også være til at få fat i igen.

Kornet kom i sække og blev båret på stuehusloftet, hvor sækkene blev tømt. Sækkene skulle bruges igen. Når grisene var ved at mangle skråsæd, blev kornet fra stuehusloftet fyldt i sække igen. Vi brugte en skuffe, som var en skovl lavet af træ. Kornet blev båret ned til kværnen, hvor det blev malet til skråsæd. Grisene fik skråsæd med mælk på i deres krybber, skråsæd er byg der er kværnet.

Kartoffelhøst:

Kartoflerne blev pløjet op. Så lå de voksne og børn på knæene og samlede kartoflerne op. Kartofflerne skulle ligge og tørre lidt, så den værste jord faldt af. Så skulle de i kule. En kartoffelkule lavede vi ved at grave lidt ned i jorden, jævne jorden så der blev en slags "gulv", så lagde vi først kartoflerne, derefter halm og allersidst jord på. Så kunne kartoflerne holdes frostfri. Kartofflerne blev gravet frem, efterhånden som de skulle bruges i løbet af vinter og forår.

Det frygtelige tordenvejr: Den eftermiddag, da de tre gårde brændte:

Da Sørninge brændte var jeg 13-14 år. Det var midt i maj, den 16 eller den 22. Far, Jens og Smidt havde lige fået køerne hjem fra marken. Mor og jeg tapetserede stuen, den fine stue.

Tordenvejret havde været på vej, og lige pludselig var det lige over os. Der blev helt mørkt. Tækkemanden var ved at tække oppe hos Jens Thomas Olsen. Det blev fortalt at tækkemanden var lige ved at kravle ned fra taget, da lynet slog ned. Lynet slog vist ned i taget. Jeg måtte ikke komme ud, så jeg så ikke da det startede, men jeg hørte køerne brøle og grisene skreg. Dyrene blev gennet ud af staldene, men rendte ind igen – det regnede og lynede, så dyrene var skrækslagne. Bagefter lå dyrene på staldgangen og var døde, Der lugtede forfærdeligt.

Mor og jeg blev inde. Regnen styrtede ned, det var ikke til at komme uden for en dør. Lynet slog først ned i Jens Thomas Olsen og Eddel's gård. Ilden startede ved fire-tiden, og så stod tiden stille. Tordenen og lyn blev ved. Ilden startede hos Jens Thomas Olsen. Jeg kan ikke mindes om lynet slog ned flere gange eller det var ilden der bredte sig. Det var 4-længede gårde med stråtag. Harry Olsens gård brændte, stuehuset blev reddet og Faster Berta og Jens's stuehus blev reddet, men længerne brændte og dermed også mange af dyrene. Det var forfærdeligt og jeg glemmer det aldrig.

Vi børn kom altid op, hvis det var tordenvejr om natten. Vi fik tøj og gum mestøvler på og blev sat i en stol. Vi sad halvvejs og sov. Petroleumsllys blev tændt i det tilfælde at det elektriske lys skulle gå ud p.g.a. lynnedslag. Jeg kunne ikke mærke, om far og mor var nervøse, men det har de sikkert været. Jeg har lige siden været meget bange for tordenvejr efter den oplevelse.

Skoleudflugt:

En gang om året var de store klasser på skoleudflugt med hestevogn til Jyderup skov, hvor vi havde madpakke med. Vi kørte i Charabanc-vognen og havde andre børn med. Forældrene var med. Som jeg husker det, så bestod madpakken af æggemadder og frikadeller, og vi fik hjemmelavet saftvand. En ispind kostede 10 øre, med chokolade på kostede den 15 øre, Vi købte is hos bageren på hjørnet ved nedgangen til skoven ved Skarriksø. Vi lejede "Bro-bro-brille", "Jeg gik mig over sø og land", "to-mand frem for en enke", "Så går vi rundt om en enebærbusk", "Svingfigur" – det er hvad jeg husker.

Tøj:

Meget af tøjet startede som "det pæne tøj", det var når det var nyt. Til det pæne tøj hørte laksko. Når det pæne tøj var blevet lidt slidt, så blev det til skoletøj. I de første klasser have jeg forklæde på, forklæde med vingearmer – ikke med seler, men nærmest som en slags busseronne, der blev knappet med en knap i nakken. Vi skiftede tøj, når vi kom hjem fra skole. Hverdagstøj: skoletøjet der var blevet mere slidt. Hverdagstøj kunne være med lapper på. Fodtøj: Snøresko + gummistøvler. Laksko til pænt. Skamstrup havde den skomager, som boede dér, hvor Gete bor i dag. I forretningen var én hylde med sko. Det var, hvad der var. Der var ikke noget at vælge mellem. Regntøj kendte vi ikke til. Ja, senere har vi fået så mange ting at vælge imellem, og det gør det ikke nemmere.

Slagtning, som regel ved juletid:

Grisen blev slagtet og blodet blev tappet af og hældt i en spand med byggryn til at lave blodpølse af. Der kom en slagter. Jeg gemte mig. Når grisen var slagtet, kogte vi vand i gruekedlen. Det kogende vand blev brugt til at skolde grisen med, inden den blev parteret. Grisen blev lagt i et trækar, og det kogende vand blev hældt over grisen. Når grisen var blevet skoldet, tog 2- 3 mand nogle "skrabe redskaber" lavet af ben, og skrabe de hårene af grisehuden. Derefter blev grisen hængt op i benene og skåret op. Grisen hang i en dag eller to og så blev den parteret.

Der blev lavet rullepølse, spegepølse, leverpostej, medisterpølse, sylte og finker. Den ene skinke blev røget sammen med spegepølserne. Da de kom hjem fra røgmanden blev de hængt på loftet på skorstenen. Frikadeller og medister og små stege blev stegt og kom i krukker. Det fedt der var smeltet af grisen blev hældt over så det kunne holde sig (lufttæt). Når man skulle bruge det, blev det sat i ovnen så fedtet smeltede. Fedtet blev brugt til at smøre på brødet. Flæsket og rygben og skankerne blev saltet i store trækar, hvor kødet blev lagt lagvis med salt. Når kødet skulle bruges blev kødet vandet ud et par dage inden man kunne lave suppe (gule ærter og andre supper). Noget af flæsket blev røget sammen med spegepølserne

Kost og kostvaner:

Vi fik hvidtøl i et anker fra en mand i Gislinge. Ankeret blev skiftet hver 14. dag. Vi tappede selv i grønne flasker fra en træhane, som vi satte i ankeret. Ankeret kunne nok rumme ca 25 liter. Vi drak hvidtøl til aftensmaden.

Vi fik varm mad til middag, kl. 12. Vi fik ofte to retter, afhængig af hvor mættende maden var. Det vekslede mellem steg, kylling og frikadeller om søndagen. Hverdagsmad kunne være: risengrød, byggrynsgød, rismelsgrød, kartoffelgrød, kærnemælkssuppe, kærnemælksvælling, sødsuppe, pandekager, æbleskiver, stuvede hvidkål, stuvede gulerødder, grønkål, guleærter, hønskekøds-suppe, suppe kogt på rygben med kartofler og gulerødder i.

Katrines familie: Nr. 1 Katrines far Kristian Nielsen; Nr. 2 Jens Nielsen, Knøsen, gift med Alma (Nr. 3); Nr. 4 Kristian Rasmussen, Sørninge (Sussi fra Heimdal Musiks svigerfars far); Nr. 5 & 6 Katrines farfar og farmor, der købte gårde stort set til alle.

Når familie og naboer var samlet til familiekomsammen var det altid til kl 18. De voksne spiste i spisestuen mens børnene sad i hverdagsstuen og ventede på de voksne blev færdige med at spise. Først når de voksne var færdige med at spise, fik børnene mad. Det var gerne flæsketeg og oste med tre slags

syltetøj til dessert. Efter de voksne have spist, blev mændene siddende i spisestuen og spillede kort og damerne sad i dagligstuen og snakkede. Børnene legede, bl.a. "Gemme fingerbøl", "Tag din ring og lad den vandre" og "Blindebuk". Festen sluttede senest kl 24, man skulle tidligt op dagen efter.

Snerydning:

En gårdmand var snefoged, som skulle sørge for at der kom en karl ud fra hver gård. Der hvor der var to karle, skulle begge komme ud. Der hvor der kun var gårdmanden skulle han selv komme ud. De skulle møde hvor der var mest sne. Mælkemanden skulle ud om morgenen, så derfor skulle der ryddes sne. Kun om dagen. Snerydning med skovle "staldskovlen". De steder der var meget sne, måtte de stå på hestevogne, for at kunne nå op over snedriverne. Alle folk hjalp til med at få mælkemanden frem. Alle snefolkene kunne komme ind i stuen og få kaffe for at få varmen. Der var ikke varme i køkkenet kun fra komfuret, inde i stuen var der god kakkelovnsvarme. Kasketten var trukket ned over ørerne og mændene havde stortrøjer, hjemmestrikkede vanter og træskostøvler på.

Ida Andersens historie fra 1940erne

"Livet som landmandskone i Skamstrup"

Skrevet af Ida Andersen år 2010.

Ida Andersen, født Nielsen i Isenvad 1921, kom i 1939 til "Lisehøj", for at tjene, som ung pige på gården.

Derefter tog hun til Fårevejle på højskole, men kom tilbage og giftede sig i 1942 med David, søn fra "Lisehøj".

Svigermoderen Hedvig, som var enke, regerede dog både inde og ude. Hun var en stærk og bestemt dame.

Lisehøj – antagelig omkring 19??

Ida og Davids bryllup i 1942

Ida og David med hunden Trofast i haven 19??

Dagen begynder:

Man skulle stå tidligt op. Der skulle tændes op i komfuret og om vinteren også i kakkelovnene. På gården boede vi, de første år jeg var der, min svigermor, min mand, to karle og en ung pige, de skulle alle have morgenmad. Der skulle koges vand til kaffe og morgenmaden skulle laves. Når det var overstået, skulle hønsene og ænderne fodres. Klokken 9.00 kom alle til frokost, rugbrød med spegesild, ost og kaffe.

Inden morgenmaden var køerne blevet malket, for mælken skulle være færdig inden den blev afhentet til mejeriet i Skamstrup. I løbet af formiddagen kom mælkekusk Jaller, med sine to søde små heste, tilbage fra mejeriet med retur mælken, som var skummemælk, valle og kærnemælk, som blev brugt til dyrene. Spandene skulle så tømmes og vaskes, så de var klar til aften malkningen.

Og så skulle den store brændekasse i køkkenet fyldes op, for at holde gang i komfuret. Nu var det tid til middagsmaden, som altid bestod af to retter. Ofte en mælkegrød til forret og derefter kød, sovs og kartofler. Om sommeren var det ofte æblegrød og rødgrød, der stod på menuen. En lille kort middagslur efter opvask og oprydning, kunne det måske blive tid til.

Aftensmaden bestod som regel af en rest fra middagsmaden med kartofler til. Det var under krigen, så kartoflerne måtte til, for at mætte de sultne munde. Kødet kom selvfølgelig fra egen avl.

Køkkenhaven:

Den store have, især køkkenhaven tog sin tid. Køkkenhaven skulle jo mætte de mange munde. Der skulle graves, sås, rives og hakkes. Kartofler, radiser, gulerødder, rødbeder, grønkål, salat, løg, dild, persille osv. osv. Det hele skulle jo være der. Frugthaven var også plantet til med alt, hvad hjertet kunne begære. Mange slags æbler, pærer, blommer, kirsebær, brombær, hyld, ribs og solbær. Der skulle plukkes, syltes, henkoges, nedsaltes og laves saft og marmelade. Alt skulle udnyttes.

Fjerkræ:

Høns, kyllinger ænder og gæs var helt min afdeling. Vi havde altid så mange, at vi kunne sælge af dem. Om foråret fik vi ca. 100 blandede små gule dunede kyllinger, som gik under rugemoderen. Når så de var store nok, blev alle hanekyllingerne slagtet, for hønekyllingerne skulle bruges til æglægning. Æggene kom i "ægkassen", som "Æg-Peder" tog med, når han om fredagen, bragte os købmandsvarerne, som var indtelefoneret dagen i forvejen. Æg pengene minus købmandsregningen var "mine lomme penge". Når jeg slagtede høns eller kyllinger, kom "Dullerne" og hentede hovederne og fødderne. Jeg går ud fra, at de tilberedte dem til et måltid på en eller anden måde. Dullerne" var et par lidt særprægede søstre, Anna og Jensine, som boede i Sørninge.

Ved juletid når ænder og gæs skulle slagtes, kom min mands svigerinde og hjalp med at plukke dem, så vi kunne få dun til dyner og puder. Der blev tændt op i gruekedlen, dog mest for at holde varmen, for fjerkræet skulle plukkes tørre. Der sad vi og plukkede og nippede hele dagen og hele vaskerummet var hvidt af dun. Det var om at holde døren lukket, så de ikke fløj omkring mere en højst nødvendigt. Der blev kun slagtet en fugl ad gangen, da fjerene var nemmere at hive ud, når dyret var varmt. Bagefter skulle de skæres op, renses og skylles.

Svinekød:

Men det meste kød kom fra grisene. Med jævne mellemrum skulle der slagtes en gris. Det var travle dage, for kødet skulle jo ordnes, imens det var friskt. Når der skulle slagtes gris, skulle gruekedlen stå klar med det kogende vand og så måtte man kun håbe på, at hjemmeslagteren Salle kom, den dag, han havde lovet, hvilket ikke altid gik i opfyldelse. Grisen blev skrigende slæbt ud til slagtebordet, hvor den blev smidt op på bordet og stukket i halsen, så blodet kunne løbe af ned i en spand med byggryn. Det blev straks rørt godt for ikke at koagulere. Senere blev det rørt med fedtklumper og rosiner, puttet i de rensede tyktarme, som så blev syet sammen i begge ender og kogt i gruekedlen, til lækre blodpølser. Når grisen var skoldet og skrabt, blev den hængt op i bagbenene midt i porten. Nu blev den skåret op og indvoldene taget ud og ordnet. Tarmene blev tømt, vendt på vrangen og renses, alt sammen imens det var varmt. Salle syntes det var så morsomt med munden, at puste tarmene fuld af luft, så de lå og vred sig og dansede, som var de levende. Især syntes han det var morsomt, hvis han kunne lokke børnene til at gøre ham kunsten efter.

Dagen efter, når grisen var helt kold, skulle den parteres. Lunger, nyrer og hjerte blev kogt og hakket til finker. Hovedet blev kogt og pillet og blev med krydderier til den dejligste fede sylte. Meget af kødet blev hakket til medister og spegepølse. Spegepølserne kom i saltkarret indtil, de skulle ryges. I begyndelsen blev de røget hos tømreren i Skellingsted, men senere hos slagteren i Skamstrup. Bagefter hang de, sammen med den røgede skinke ved skorstenen på loftet. Leverpostejn skulle der også tænkes på. Det af kødet, som skulle gemmes, blev enten smeltet til med fedt, så det kunne holde sig, eller det blev lagt i saltlage i sulekarret og eventuelt senere røget. F.eks. blev medisterpølsen kogt og lagt ned i en stor krukke og overhældt med smeltet fedt, som stivnede og forseglede den.

Madopbevaring:

Det var et stort fremskridt, da henkogning blev moderne. Som regel, især til jul, skulle der også tænkes på de enlige ældre i omgangskredsen, med små pakker af den friske sulemad. Traditionen tro, skulle der altid, samme aften, som grisen blev parteret, inviteres gæster på blodpølse og stege ben. Jo! det skulle der også være tid til. I tiden efter, imens kødet var friskt, var der

gæstebud. Det blev en meget stor lettelse og forandring, da andelsfrysehuset i Skamstrup blev bygget.

Høst travlhed:

Høsten var den travleste tid. Først skulle kornet mejes med selvbinder med de tre heste for, derefter sættes i hove, for at tørre og modne færdig. Når det skulle køres ind, måtte alle hjælpe til, og ofte blev der hentet forstærkning udefra. Der skulle også ekstra mad til alle høstfolkene. Hen på vinteren skulle det tærskes. De tærskede kerner kom i sække og blev senere kørt til møllen i Skamstrup for at blive bearbejdet til foder. Kornsække kunne man ikke få under krigen, så de var efterhånden godt stoppede og lappede, at se på. Det var et beskidt og stort arbejde at reparere dem.

Husmoderens hårde arbejde:

Jo! der var mange ting at se til som landhusmor, både udendørs og indendørs. Et stort hushold og mange børn fyldte dagene og gav også megen rengøring. Hvert forår blev der gjort "forårs rent." Alle måtte i sving. På plæne og gårdsplads blev stigerne lagt op på bukke af forskellig slags. Så blev alle dyner, puder, madrasser og tæpper slæbt ud og lagt til soling hele dagen. Børnene benyttede sig af lejligheden til at få en lille hoppe tur på madrasserne, noget som ellers ikke var tilladt. Det var en herlig oplevelse at komme i seng om aftenen, når alting duftede af frisk luft og solskin. Alle møbler blev båret ud, vasket af og banket. Børnene syntes, det var herligt at se støvskyerne rejse sig, når tæppebankeren blev svunget. Og støv, det var der masser af!! Fyring med kul, koks og brænde i både komfur og kakkelovne støver meget, ikke mindst når askeskuffen skal tømmes og bæres ud. Når rummene så var tomme, blev alt indendørs vasket af. Mange møbler blev behandlet med petroleum, for p. g. a. fugten, var der ofte orm i træet. Især i møblerne som stod i "de fine stuer", som kun blev varmet op ved festlige lejligheder. De massive egetræsmøbler holdt de grådige orme sig dog fra!! Ofte var det nødvendigt at fernisere gulvet i de mest benyttede rum. Det duftede dejligt, og var vældigt flot og blankt, når det efter et døgn tid var tørt. Det var så fint, at man næsten ikke nænnede gå på det!! Jeg husker forårsrengøringen som lidt festligt. Alle var i gang, og der var arbejde, som kunne udføres af næsten alle aldersgrupper. Og selvfølgelig var det altid solskinsvejr de dage. Om efteråret eller til jul blev der igen gjort grundigt rent i hele huset, dog mindre end om foråret.

Med jævne mellemrum blev de ferniserede gulve bonet for at holde på glansen - og vel også nedsætte slidtagen. Når bonevoksen var smurt på, skulle der efterpoleres. Det foregik ofte ved at børnene blev udstyret med sokker og klude på hænder, fødder og knæ, og så susede de rundt på alle fire og legede fangelege. Den daglige rengøring foregik med støvklud, en støvsuger var der også. Et arbejde som ofte gik på tur blandt de ældste børn.

Ca. en gang om måneden blev der holdt storvask, det var et kapitel for sig selv, det tog jo flere dage. Den første dag, blev det hvide tøj lagt i blød i soda. I vaskehuset havde vi et stort trækar, som var en gammel vintønde savet midt over, her lå det så og fik blødt skidtet lidt op, indtil næste dag. Næste dag blev der tidligt om morgenen tændt op i gruekedlen, nu skulle tøjet vrides og have et godt opkog. Bagefter blev det med en stor vaskepind hevet op og over i vaskemaskinen, hvor blev det vugget frem og tilbage i nogen tid. Herefter skulle det igen vrides og skylles et par gange eller tre i koldt vand med blånelse i trækarret. Var resultatet fint, kunne det hænges ud på tørresnorene. Ellers måtte det igen turen op i gruekedlen og koges en gang til, for at få det hvidt nok.

I mellemtiden var det kulørte tøj, lagt i blød i det varme brugte sæbevand. Heri blev det vasket første gang inden, det kom over i rent sæbevand og blev vasket igen. Bagefter skulle det også hele turen igennem vridning, skylning og ud på snoren. Man skulle helst være to om det, så hvis vi ikke havde en pige i huset, måtte jeg lokke en af karlene til at hjælpe mig. Det var de ikke så glade for, da det jo ikke var "mandfolkearbejde". Man satte sin lid til at vejrguderne var en venlig stemt, så tøjet blev tørt i en fart.

Til sidst skulle det alt sammen ind og rulles og stryges. Når nu gruekedlen var varmet op og vaskerummet lunt, blev det også "stor badedag" for os andre. Først børnene to og to sammen i det store kar, det havde de megen morskab af. Senere blev det de voksnes tur.

Dasset eller også kaldet lokummet var ude i udhuset. Ikke et særligt hyggeligt sted. Først brugte vi avispapir som toiletpapir, senere fik vi "Nr.00". Begge slags skulle gnubbes godt før brug. Det var karlenes arbejde at tømme og vaske spanden, selv om de ofte "glemte det". Børnene var ikke så glade for, at gå derud om aftenen, så de gik altid to og to, så den ene kunne holde lommelygten. Derfor var natpotten også god at have under sengen i nøds tilfælde.

Der var altid tøj at reparere, sokker der skulle stoppes, bukser der skulle lappes og da børnene kom, skulle der syes nyt. Så jeg havde travlt med min symaskine. Når alle skulle have nyt tøj, kom "gartner Sofie" fra Skamstrup og hjalp mig.

En overraskelse:

Stor var min forbavselse, da jeg i sommeren 1956 kom hjem efter et besøg hos mine forældre i Jylland og fandt et stort nygravet hul på gårdspladsen. Først kunne jeg ikke rigtig få at vide, hvad det skulle betyde, men da så mureren kom og ville rive vægge ned, måtte David gå til bekendelse: vi skulle have badeværelse. Sikken et fremskridt!

Biavl – en hobby:

Bistaderne var Davids hobby. Han havde normalt 7-8 bistader.

Davids bistader placeret i haven med godt læ for vind og vejr

To eller tre gange om sommeren skulle honningen slynges, det skulle være her og nu, og så blev alt andet arbejde lagt til side. David hentede tavlerne i bistaderne. Han tog tavlerne op og fejede forsigtigt bierne af med en gåsefjer, den var mere nænsomt end de "nymodens" børster. Selve slyngningen foregik i vaskehuset og her havde jeg mit arbejde. Bierne fylder honning i vokstavler og forsejler dem med et lag voks. Dette lag voks skulle skrælles af med en varm kniv, og så blev tavlerne to og to sat ned i slyngemaskinen, hvor de med håndkraft blev slynget rundt, så honningen blev slynget ud. Børnene elskede det nyslyngede honning og gumlede med stor fornøjelse det afskårne voks, som var fuld af honning, i sig. Det var om at have døre og vinduer lukkede, for bierne kunne jo lugte honningen langt væk og kunne blive ret aggressive. Nu skulle honningen røres indtil den havde den rette konsistens til at blive tappet på glas og dåser. Det krævede lidt erfaring.

Honning slyngning

Gik der for mange dage, blev det svært eller umuligt at få honningen tappet. Det meste blev solgt. Efter den sidste slyngning om efteråret blev bierne fodret med sukkervand, det var deres vinterforråd, som erstatning for den honning, vi havde taget. I løbet af sommeren sværmede bierne ofte, så var det om at holde øje med, hvilken retning de tog. En fantastisk oplevelse at se og ikke mindst at høre, når tusindvis af bier går på vingerne samtidig. Ofte fulgte David eller børnene efter sværmen, for at se, hvor den satte sig. Hvis de var heldige at finde den, blev der hængt en halmklokke, smurt med lidt honning, op over, så ville bisværmen kravle ind i den, så de kunne blive bragt hjem igen. Det krævede ofte en del akrobatik på en stige, at få sværmene ned fra det træ, de havde valgt. Det hændte da også, at sværmen faldt på jorden, så var det bare om at komme væk!

Vintertiden blev også brugt til reparation af tavlerne. Der blev trukket tynd ståltråd gennem tavlerne og nye tynde "voksplader" smeltet fast på tråden. Et år fik vi bipest og alt måtte brændes. Bier, huse og alle tavlerne. Det var et meget hårdt slag for David, som nu måtte begynde forfra.

Det sociale liv og samvær:

Når vi havde karle og piger ansat på gården, var det med kost og logi. Pigerne havde et kammer i stuehuset. Karlene havde et værelse ved siden af hestestalden, hvor der var et bord, en stol, et klædeskab og to træsenge med

halm og et par tunge dyner. Senere kom de ind og boede i et kammer bag vaskehuset, her lugtede det lidt mindre af stald, men de manglede varmen fra dyrene. Her var der kun varme, når der havde været fyret op i gruekedlen.

I vinteraftenerne, når arbejdsdagen var endt, samledes vi alle i folkestuen. Der blev røget tobak, fortalt historier, læst avis og lyttet til radio. Det var som regel nogle hyggelige timer, indtil alle måtte tidligt til køjs.

Der var meget arbejde ved alting dengang, men der var nu også megen hygge ved at være så mange om det.

Efterhånden som børnene voksede op, var de jo med og senere kom børnebørnene og gav deres bidrag. Selvom høsten efterhånden var blevet nemmere, var der mange ting de kunne hjælpe med til. Halm eller hø skulle læsses, køres ind, lægges på transportøren, tages fra på høloftet, slæbes videre hen over gulvet og derefter stables på plads. Ikke at forglemme, at de flittige, skulle forkæles med mad, kaffe, saftvand, æbler og blommer.

Et af mine for længst voksne børnebørn, sagde for nylig, at det ikke kunne være nær så sjovt, at høste nu om dage, hvor det hele er så mekaniseret og overstået på et par dage.

Landbrug i Skamstrup - erindringer fra ca. 1955 – 1965

”Landbruget i en brydningstid”

Ida Jørgensen, født Kirkegaard i ???; Jylland. Gift 195? Med Erik Jørgensen, ejer af ”Rakkegård”, overtaget fra faderen Møller Peder Jørgensen

Billede af ”Rakkegård”, Sørningevej 51 - antagelig fra 1920'erne.

Fra traditionelt til mere specialiseret landbrug:

Landbrug i 50'erne blev drevet med både køer og søer, og man opfedede smågrisene til slagtesvin – ja, nærmest tungsvin. Slagtevægten var tæt på de 100 kg.

Afgrøderne var ofte græs og roer og lidt blandsæd som bestod af vårbyg og havre. Der var næsten ingen hvede, da det krævede masser af husdyrgødning. Det var ikke tilstede på de små bøndergårde. Systemet var at 1/5 af jorden lå brak.

Der var mange små slagtehusse rundt omkring, også i Skamstrup og Mørkøv. Slagtemesteren i Mørkøv hed Kristian Jensen og slagtemesteren i Skamstrup

hed Povl Olsen. Slagtehuset i Skamstrup blev overtaget af Povl Olsen i foråret 1956. Der blev købt både grise og ungtyre til slagting. Der var altid 1-2 elever i slagtehuset. Mælken blev leveret til mejeriet i Skamstrup, men i 1957-58 blev omkostningerne for store, og mejeriet måtte nedlægges. Det betød at mælken nu skulle køres enten til Skellingsted eller til Kongstedlund.

I 1955 var der 22 landbrugsbedrifter i Skamstrup - større og mindre brug. De fleste kunne leve af landbruget, der var også råd til at have en fast konfirmeret dreng hele sommerhalvåret. Men omkostningerne steg, hvilket betød at strukturudviklingen gik rigtig stærkt i slutningen af halvtresserne.

Der blev drænet for at udnytte de lavtliggende arealer, og de mest progressive byggede nye stalde, hvilket min mand Erik også fik gjort. Gården på Sørningevej nr. 51 fik drænet i 1958-59 og der blev bygget ny slagtesvinstald i 1964 med plads til 240 slagtesvin. Det helt nye var, at gødningen blev lagret i en gyllekanal under stalden. Det var det sidste nye inden for opbevaring af gødning.

Først i 1960'erne blev de første skridt til ophør af blandet husdyrproduktion begyndt. Man valgte hvilken landbrugsproduktion der passerede bedst til ejendommen. Det vil sige enten svin eller køer. For de mindre brug betød det, at manden ofte skulle finde sig et andet job, og så var det konen og børnene der drev landbruget derhjemme.

Mekanisering:

Midt i 50'erne blev de små grå Ferguson traktorer meget udbredte. Redskaberne passede ikke til traktorerne, men kreativiteten manglede ikke noget. De gamle redskaber blev lavet om, så de kunne hægtes på traktoren. Der værste var, at mændene, som sad på traktorerne - særligt om efteråret og det tidlige forår, kom til at fryse noget så forfærdeligt. Min mand, Erik fik fat i en gammel fårefrakke fra Royal Air Force - dem som flyverne brugte under krigen. Det hjalp lidt men ikke meget.

I løbet af 10 år var de fleste heste slagtet og alle havde fået en traktor. Eriks første traktor blev købt i 1954. I 1960 blev den grå udskiftet med en rød Ferguson med noget mere trækraft. I 1968 blev den udskiftet med en Volvo Bokser. En super god traktor, som holdt i mange år.

Konens rolle under krise og forandring:

Konernes job i 50'erne var at være med ved morgenmalkningen, da hun måtte overtage en del af karlenes arbejde. Der var ikke penge til at betale en karl længere.

Priserne på fødevarer begyndte at sakke bagud i forhold til andre priser. Det betød, at bønderne strejkede i 1963 ved at hælde mælken på møddingen. Strejken varede i over en uge. Der kom ingen penge ind under strejken, så de innovative fik sat en mindre smørproduktion i gang. Jeg skummede fløden af mælken og hældte fløde og kærnemælk i vaskemaskinen og lavede smør på den måde, som kunne sælges lokalt. Der kom heller ingen skummemælk hjem

fra mejeriet. Det var hvad man brugte til at fede svin og kalve op med. Der blev ikke brugt tilskudsfoder dengang. Men skummemælken kunne ikke erstattes af den rene sødmælk, da den var alt for fed. Man blandede mælk og vand for at levere den rigtige blanding, så dyrene ikke fik tyndskid. Ofte fik man lige så mange liter skummemælk retur fra mejeriet, som man havde leveret sødmælk.

Kornhøst:

Jens Falster var en af de første, som købte en mejetærsker og som tog ud og høstede for andre landmænd. Vi havde også Jens til at høste for os. Det var et rigtigt lortearbejde. De, der stod på mejetærskeren, var hel sorte af støv og ofte blev de syge, hvis der var mange svampesporer i kornet.

De første mejetærskere var med sække som blev sat af på marken i lange rækker. Sækkene skulle så efterfølgende læsses på en vogn. To mænd eller kvinder kørte så ud og læssede dem, ved hjælp af en "sækkepind". Det var hårdt arbejde for stærke kvinder. Pigerne fik dog den længste pind. Jo kortere pinden er, des tungere er det at læsse sækkene. Hvis sækkene stod for længe eller blev våde, begyndte kernerne at spirer igen. Derfor groede kornspirerne ofte ud gennem sækken.

Selvom udviklingen inden for landbruget er, at ejendommene bliver købt op og lagt sammen, er den trend ikke nået Skamstrup. Af de 22 landbrug, der var i 1955, er de 16 stadig selvstændige ejendomme. Det er ret usædvanligt.

Fælleseje og lettelser i det daglige arbejde:

Andelsbevægelsen, eller fælleseje, var meget udbredt. I Skamstrup var der en fælles vaskemaskine - en Ferm. Der var 8-10 husholdninger om en vaskemaskine, og man havde den til rådighed tre dage om måneden. Maskinen, som jeg var med i, blev købt først i 1950'erne, og de fælles vaskemaskiner holdt helt op i 60'erne, hvor det blev mere almindeligt at få sin egen maskine.

Jeg købte en brugt maskine i 1959 fra en dame, som arbejdede på NVE - der havde nogle særdeles fordelagtige tilbud til deres medarbejdere. Det betød, at NVE's medarbejdere på den måde kunne finansiere en ny maskine ved at sælge den "gamle" maskine til en god pris.

Den første vaskemaskine varmede ikke vandet. Vandet blev varmet i bryggerkedlen og hældt over i maskinen, som så skubbede tøjet frem og tilbage. Det var en kolossal arbejdslettelse. I 1966 fik jeg en hel ny Hover, der kunne varme vandet.

Andelsfrysehuset, som man stadig kan se resterne af ved vejen ned til Skamstrupvej 82, blev oprettet efter krigen. På den måde kunne folk fryse ned - særligt kødvarer. Erik var i en kort periode formand for frysehuset, men folk glemte ofte deres nøgle. Til sidst blev han så træt af renderiet, at han i 1961 købte en hel ny fryser, Atlas på 300 liter. Den fungerer endnu. Prisen var 2.500 kr., så den blev købt på afbetaling. 50 pct. i udbetaling og resten over

seks måneder. Det var rentefrit at låne på afbetaling, og i det her tilfælde var det elektrikeren, som havde service på frysehuset, der også leverede fryseren og klarede finansieringen.

Husholdningsforeningen:

I foråret 1956 blev jeg medlem af husholdningsforeningen i Skamstrup. Husholdningsforeningen var primært for gårdmandskonerne. Foreningen holdt sit årlige vinterarrangement med spisning i forsamlingshuset, og første gang jeg var med til fællesspisningen var der over 80 deltagere. Frederikke lavede mad på brændekomfuret, som stod i hjørnet ind til den store sal, da der var fælles skorsten med kakkelovnen i salen.

Foreningen havde næsten et arrangement hver måned, på nær i sommer- og høstmånederne. Der var mange madlavningskurser, kulturelle foredrag - ikke mindst om fryseteknik, som var det helt nye på daværende tidspunkt. Alle de kvinder, der arbejdede hjemme, fik på den måde noget socialt samvær og kunne komme hjemmefra, uden at mændene gik og pustede dem i nakken. Der blev lavet årlige udflugter, hvor Karen og Svend i Skellingsted kørte for dem. Efter sigende var det årets højdepunkt.

Husmandskonerne kom næsten aldrig i husholdningsforeningen. De kom i husholdningsudvalget, som var en del af husmandsforeningen. Rent politisk var den ene gruppe liberale og den anden radikale, men det holdt nu ikke altid stik. Der var faktisk mange gårdmænd, der stemte konservativt. Det betød, at samarbejdet mellem de to foreninger i Skamstrup ikke var særlig godt. Gårdmandskonerne var måske lige snobbende nok, da mange af konerne stadig mente, at husmænd kun var nogen som arbejdede for gårdmændene i de travle perioder.

Husholdningsforeningen tabte sin betydning, da kvinderne enten af lyst eller nød kom ud på arbejdsmarkedet sidst i 1960'erne.

De bønder, som ikke fik udvidet besætningen via nye stalde, var tvunget til at blive hobbylandmænd. Men det kom først i 80'erne.

Omsorg:

Jane og Jens Sørensen, som havde "Gråspurvreden" var kreative. De havde ofte nogle ferie børn fra København, og de skulle selvfølgelig også være med, når der blev mejet. Så blev der sat et ekstra sæde på selvbinderen.

Skamstrup var befolket af mange forskellige typer mennesker. Der var dem, som arbejdede på vejen og i dræningsgrøfterne. Det var virkeligt hårdt fysisk arbejde, og der blev jo nok også drukket lige rigeligt med øl. Men de klarede den. Der var en mand, som vi kaldte "lille Laurits". Hvis man sagde til ham "du drikker for mange bajere, Laurits", så svarede han "men de er jo lavet lige til det samme". Hvis det så gik galt, dinglede de derudad, når der havde været lønningsdag - hver fredag. Dengang fik man løn hver fredag. Så havde man alligevel så meget social omsorg, at man sørgede for at de kom sikkert hjem - det forsvandt i løbet af 80'erne

Jette Bachs rolle som moderne landhusmoder idag

At være "Landmandskone" anno 2011!

Perlen i 1960erne

At beskrive hvordan det er at være "Landmandskone" anno 2011 har voldt mig nogle hjernekvaller!

Dette fordi jeg i det daglige ikke ser mit liv som værende bemærkelsesværdigt anderledes en mine kollegers i byen – jeg har bare længere til alting!

OG DOG!

Vi bor på en gammel bondegård, som i det forrige århundrede ansås for at være en stor gård med plads til at have karle og piger ansat. En gård som brødfødte mange mennesker og hvor madmor og bonden var hjemme hele dagen! 40 ha. som mange kunne leve af!

Nu driver vi de 40 ha som et deltidsladbrug med planteavl, fedekvæg og frilandsgrise. Og begge har vi arbejde ude af huset! – Det skal siges at jeg ikke er landmand – har bare giftet mig med en!

Når jeg står op om morgenen så går jeg ikke og tænker på at jeg bor på landet og er landmandskone.

Jeg har min familie at tage mig af og mit fuldtidsjob at passe. Der skal laves mad, huset skal gøres rent, haven skal passes, der skal køres til fritidsinteresser, og alle disse daglige rutiner er jo ikke anderledes end hvis jeg havde boet i et parcelhus i byen.

Når døren lukkes er hverdagen den sammen! Men når de åbnes.....

Så er der jo lige det, at når en ko har svært ved at kælle (altid sent om aftenen eller midt om natten) så træder jeg til i gummistøvler og tophue for at hjælpe. Er grisene svære at fange, når de skal til slagtning, så kommer gummistøvlerne frem igen. Skal der stables halm, så gør vi det. Og så er der jo lige et regnskab, salg af kød osv.osv. som der skal laves (Sjovt nok altid sidst på aftenen når børnene er lagt i seng)!

Det sker nok ikke på "Lærkevej" – selvom der også skete mærkelige ting!

Her er her højt til loftet, frisk luft, langt til naboerne og skal vi ud af huset, er vi afhængige af en bil.

Men hverdagen er ikke "Morten Korch'sk" med tid til madkurve i halmballerne m.m. - Det er kun i høsten at maden af og til nydes på marken. Dette ikke kun af lyst, men mest for at udnytte tiden bedst muligt! – Det er jo et liv som er meget vejrafhængigt!

Dog er det herligt, når jeg står og skræller kartofler, at se på en udsigt fra køkkenvinduet som viser køer der går og gumler på græs, grise der tryner jorden eller frodigt korn der bølger i vinden!

DET er afslappende og burde være enhver forundt☺

Med hilsen og god forståelse for det nutidige danske landbrugs besværligheder
Jette Bach, "Perlen", Skamstrup

Efter Jettes beskrivelse af den travle hverdag skrev Jyderup Posten, på forsiden, 12 juli 2011 en pæn artikel om hvorfor hverdagen for familien Bach også er fest – og det på en måde som en byboer i hvert fald ikke er en direkte deltager i. Gengivelse frit efter Jyderup Posten og med billeder taget af Jette er i boksen på næste side

Perlen stillede med den bedste gruppe – igen

Henning og Jette passer igen deres arbejde udenfor Perlen - og Anders sine kartofler. De flotte Charolaisdyr græsser igen på Perlen.

Alle har været en tur på Dyrskuet i Roskilde. For fjerde år i træk havde familien den bedste gruppe inden for kødkvægracen Charolais, og for første gang vandt de interbreed besætningsgruppe. Det er en konkurrence, der foregår blandt samtlige kødkvægracer på Dyrskuet.

Bedste gruppe bagfra

En flot Charolaisgruppe

En flot gruppe-både dyr og trækkere

Interbreed besætningsgruppe

Vi kom forrest

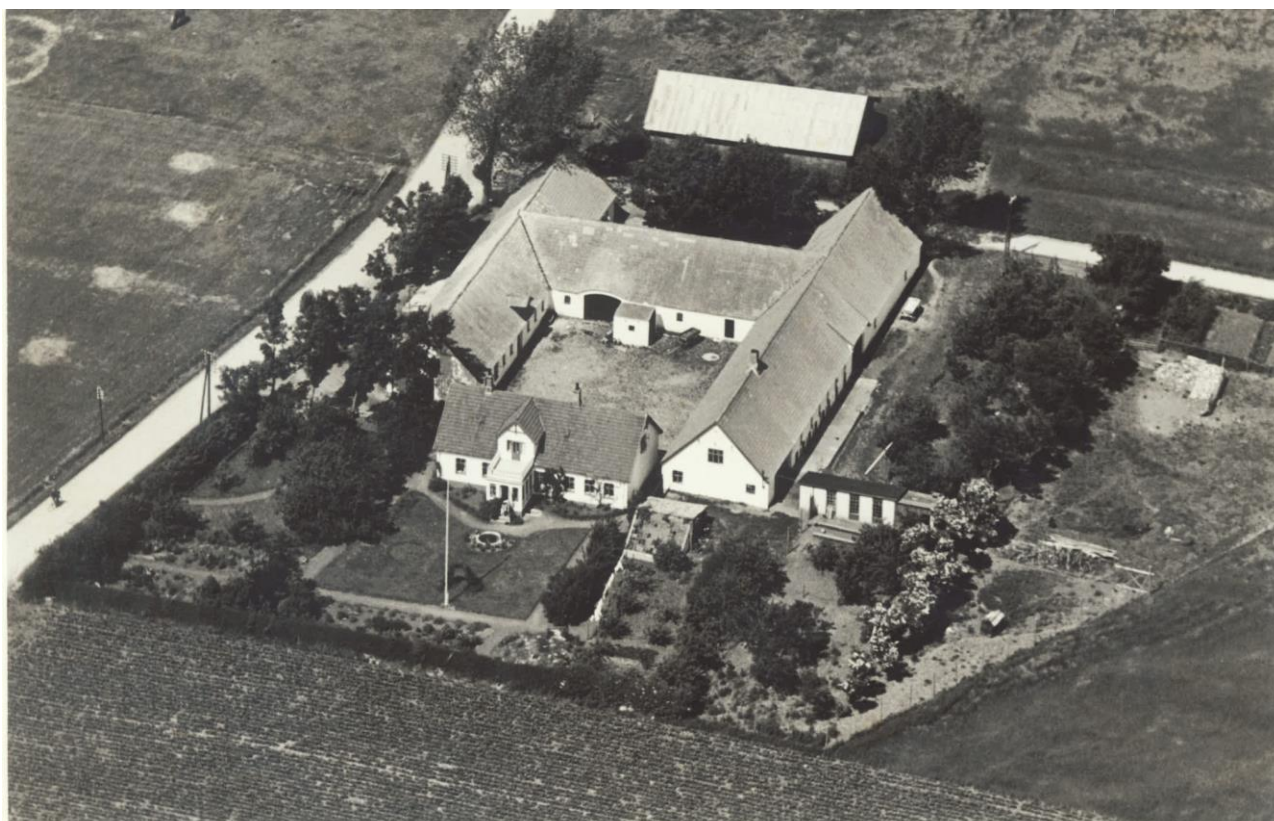
Godt gået

Sammen med sønnen Anders, der var på Skuet med en ko og en kvie, hentede de tilsammen fire gange 23 point og fire gange 22 point.

Den samlede familie har deltaget på dyrskuet i Roskilde otte gange. Det betyder meget arbejde både før – og under selve Dyrskuet. Men det er også at betragte som sommerens fest, hvor det daglige arbejde på Perlen udføres af en god bekendt.

Livet på kanten af Åmosen, som Henrik Gelting oplevede det fra omk. 1940 og frem.

”Set med en drengs øjne”

Nordmindegård – antagelig fra 1938

Rammen om min barndom:

Jeg er født og opvokset 1940 på en gård i Skellingsted, sammen med to søskende. Det var krigstid, som jeg dog ikke erindrer meget om, men har fået fortalt af mine forældre.

Min far købte gården i 1937, Nordmindegård, Skamstrupvej 89. Det var en gård med blandet besætning, som de fleste gårde var dengang, med ca. 30 malkekøer og 12 grisesøer med opfeding af disses grise, desuden ca. 400 høns, samt en del gæs og ænder. Til at passe alt dette plus omkring 100 td.l jord, var der: gift fodermester, hvis kone også hjalp til i stalden, og delvis i huset hos min mor. Derudover var der ung pige i huset, og da vi børn var små var der også barnepige. Derudover var der på gården: forkarl og andenkarl, samt daglejere i høst og når roerne skulle tages op, endvidere var der to til tre roehakkere om foråret når roerne skulle hakkes

Krigen og efterkrigstiden:

Hvad jeg selv mest husker er efterkrigstiden, med rationeringer og mangel på næsten alt. Jeg husker tydeligt, hvordan både karle og piger, når de blev ansat - fæstet hed det vist nok dengang, måtte aflevere rationeringsmærker til min mor, og det var både til brød, sukker, tøj, kaffe m.m. Der var kun komfur til rådighed, og der blev kun lavet morgenkaffe blandet med masser af Richs kaffe erstatning, så det kaffe der blev tilbage på kanden blev ikke hældt ud, og der blev ikke tændt op i komfuret igen bare for at varme en tår kaffe, så mange havde vænnet sig til at drikke en kop kold kaffe hvis man trængte, det samme gjalt the. Da det var besværligt at komme til byen og handle kom der handlende rundt på landet, såsom brødmand, fiskehandler, gartner, slagtevogn, ja sågar uldkræmmere. De kom ofte helt fra Jylland på cykel med en meget stor bylt både foran og bagpå cyklen, men de kunne næsten sælge alt hvad man manglede af tøj og linned m.m. Alt arbejde blev gjort i hånden, såsom malkning, roehakning roeoptagning hjemkørsel af det høstede korn tærsket på tærskværk, hvor kornet skulle bæres op på et kornmagasin. Der blev kun tærsket om søndagen, for elektriciteten, som også var rationeret, skulle bruges på hverdage til alle andre formål.

Der blev tærsket i store sække med ca. 100 kg. i hver sæk. Køer, grise og høns skulle fodres og malkes og der skulle muges med håndkraft. Fra omkring 1950 blev der dog anskaffet malkemaskine. Fra 1937 og til ca. 1942, var der traktor på gården. Fordson på jernhjul, den trak plov harve og selvbinder. Da

det blev vanskeligere, for ikke at sige umuligt, at skaffe benzin, blev traktoren solgt, og hestebestanden udvidet fra 4 til 6 stk.

Åmosen:

Til gården var der et ret stort jordtilliggende på Åmosen. Der blev der under krigen og helt op til i begyndelsen af 1950'erne skrabet smuld. Tørvesmuldet blev solgt til briketfabrikker og lavet til formbrændsel, som hovedsagelig blev solgt til hjem i byerne, især København aftog meget formbrændsel. Jeg kendte en mand herude, som først er død for nogle få år siden, som drev vognmandsforretning fra Flakkebjerg, men kørte formbrændsel til København for en smuldentrepør her ved Åmosen. Han kørte i en Bedford med generator. Fra kl. tre om natten til kl. ni om aftenen kunne han nå at køre to gange. Da det var svært at skaffe dæk kørte han på noget elendigt sammenlappet noget, han fortalte at mellem to og fire punkteringer kunne man godt komme ud for. Da bilen var på generetor var trækraften væsentlig reduceret, så når han skulle op af Elverdamsbakken måtte han vende om og køre baglænds op ad bakken, da bilen var lavere gearet i bakgear end i fremadgående gear.

Skolegang:

Jeg kom i Skellingsted skole (det nuværende NARKONON) i 1947, hvor vi gik i skole hver anden dag og vi var to klasser sammen.

Maden vi fik med i skole var der nu ikke noget i vejen med, men de lidt sødere sager måtte vi tænke os til. Somme tider fik vi noget på franskbrød det hed vist nok Ramona, såvidt jeg ved var det lavet af hyben med erstatnings sukker samt iblandet noget andet noget, men det smagte nu rigtig godt. Tøj kunne heller ikke skaffes, så vi måtte sådan passe på ikke at rive itu. Gamle sweatere blev trevlet op og der blev strikket nyt af gammelt garn men det gik jo nok an. Senere hen i 1951 kom jeg på Realskole i Svinninge, nu skulle man gå i skole hver dag og også lørdag formiddag. I vinterhalvåret kørte vi med rutebilen kl. 7 om morgenen, og kom hjem ca kl.18, men så havde vi også ordnet lektier. Om sommeren cyklede vi, der blev ikke ofret rutebil på os. Der var 18 km. hver vej. Vores cykler var også noget elendigt noget, det var brugte voksne cykler hvor sadelen var sat ned på stangen, men vi kendte jo ikke bedre.

Erhvervslivet i Skellingsted:

I Skellingsted var der to købmandsforretninger, to smede, en tømrer, en sadelmager og to vognmandsforretninger, en med lastbiler og en med Hyrevogn, de såkaldte Lillebiler. Og så var der også et mejeri i byen, hvor der var en del ansatte. Der var rutebilkørsel gennem byen vist nok to gange om dagen.

Det dejlige liv på landet:

Livet på gården var jo dejligt, vi kendte jo ikke til børnehaver og den slags, men med de mange ansatte, og dyrene m.m. kedede vi os aldrig. Om sommeren havde vi ferieborn, de såkaldte Østrup børn. Det var en lille spinkel Københavner dreng, og ham så vi meget op til, om alt hvad han kunne berette om livet i den store by. Efterhånden kom han både til påske og jul. Vi har for øvrigt holdt kontakten med ham lige siden. Om sommeren skulle hestene på græs om søndagen i en fold ude på mosen, og der fik vi drenge lov at ride dem ud til græsning. De var stolte som paver disse københavner børn når de sådan fik lov at ride, det var nok første gang de havde prøvet noget sådant.

Mit indtryk af karle og piger samt fodermester på gården, var at de var tilfredse. De virkede altid glade og fornøjede og det til trods for den relativ lave løn, og indimellem hårde arbejde synes man i dag. Forbruget var ikke stort på grund af vareknapheden, de fornødenheder man havde brug for kunne man købe lokalt i Skellingsted.

Den helt store lykke var når man søndag fik 2 kr. til at tage i biografen og se en Tarzan eller Morten Korch film, ofte var en af karlene eller pigerne med. Af underholdning i hjemmet var der kun radioen, med ønskekoncert, ældre danse musik samt hørespil. I 1950 fik vi en ræveunge, hvor moderen var blevet skudt, vi fik efterhånden gjort den tam, så vi kunne lege med den, den blev også et tilløbsstykke for byens andre børn.

Mod bedre tider:

Ordet Økologi kendte vi ikke, det var en selvfølge at husdyrgødning var en nødvendighed for at sikre et nogenlunde udbytte. Kunstgødning var en mangelvare, og sprøjtemidler kendte vi slet ikke, men med et sundt sædskifte havde man jo vekslende afgrøder, med to-årigt græs samt variation mellem forskellige korn afgrøder samt roemarker, der blev renset tre til fire gange og hakket to gange.

I 1953 begyndte det at lette lidt, vareknapheden forsvandt med ophør af rationeringen af de fleste varer. Der blev købt traktor - den grå Ferguson, og nu begyndte mekaniseringen af landbruget for alvor at tage fart. I løbet af to år forsvandt de sidste heste og alt arbejde blev nu lavet med traktor. Fabrikationen af formbrændsel ophørte, for nu kunne landet få andre energikilder, og med mekaniseringen var man nu også i stand til at opdyrke Åmosen.

Det var et stort og slidsomt arbejde med mange timer på den grå Ferguson, og da to verdenskrige havde tæret på næsten hele tørvelaget på moserne var der nu mest kun den bare sandbund tilbage så de store udbytter blev der aldrig. Om vinteren var moserne oversvømmet sommetider til langt hen på foråret, så det tog som regel nogen tid før kvæget kunne komme på græs på moserne. Der var oprettet malkehus på mosen så man ikke skulle hente køerne hjem hver dag.

Om vinteren når alt stod under vand havde vi børn en vidunderlig skøjtebane. Vi kunne undertiden løbe flere kilometer og kun engang imellem sætte over den øverste tråd på et hegn her og der.

Da transport mulighederne under krigen var stærkt begrænsede, måtte man selv sørge for transporten. Her et billede, hvor en af skovfoged Madsens børn skulle giftes, det foregik med heste og vogn til Skamstrup kirke, billedet er fra før 1945 (Vinskovhuset Skamstrupvej 112).

I midten af 1950'erne blev der oprettet motorbane i Skellingsted bakker. Der tilbragte vi børn megen tid når de forskellige kørere trænede, samt når der et par gange om året var rigtig motorløb. Banen lå der hvor der senere blev oprettet losseplads, og som nu er fyldt op og planeret.

Efterhånden ændrede tiderne sig hastigt, arbejdskraften drog til byerne, landbruget blev affolket og rationalisering var en nødvendighed. På gården måtte heste køer og høns vige pladsen til fordel for svineproduktion, hvor optimal gødsning og marksprøjtning var påkrævet.

I 1969 købte jeg gården, udvidede og rationaliserede ned til én mands bedrift med en større svineproduktion, men i 1982 måtte jeg opgive. Gården er i dag en del af et større antal af landbrugsejendomme, samlet under et.

Landbrug i Sørninge ved Annelise og Bent Petersen

Skrevet af Annelise i 2010

Før bilens tid – omkring 1925

Som Bent husker forsamlingshuset i Skamstrup i 1944

Sørningevej 14:

Jeg ved ikke så meget om Sørningevej 14, men lidt er fortalt mig igennem årene fra før 1961. Efter den tid er det jeg kan huske, hvad Bent har fortalt.

Sørningevej 14 var på 14 ha. Og har matrikel nummer 9, Sørninge By, Skamstrup. Den ligger ca. 600 m. Fra asfalteret vej, hvor der om vinteren kan ligge meget sne. Idag betyder det ikke så meget, da traktoren i landbruget hjælper godt, men før den tid var det håndkraft og en god skovl. Det var rart med en god nabo med stor skovl og mange kræfter.

På ejendommen er der drevet landbrug i det små. Oprindeligt to bygninger og stuehus, en lade og en længe til dyr. I 1911 blev der bygget en kostald til 10 køer.

Ejner Larsen, Bakkerup, har i mange år taget til Landsarkivet for landskaber, hvor han fandt ud af at det første bosted i Sørninge var nede i Vinskoven. Når man færdes i Vinskoven, skal man ikke langt væk fra vejen, så er der mose. Bostederne dengang var ved vand og vi har fundet oldsager og defekte flintøkser i marken.

Landbruget:

Jens Christian Pedersen (Bents far) blev født på Vinskovgård den 25. marts 1897. Hans far (Bents farfar) Rasmus Pedersen havde været ølkusk på Carlsberg. Senere blev han forpagter under Kongsdal i Ulkestrup. Den 15. april 1945 købte Jens Chr. Pedersen Sørningevej 14. I det tidlige forår havde køerne ædt alt græs. Køerne var det vigtigste i driften, men der var også plads til fire grisesøer og smågrisene indtil de blev solgt.

I 1945 blev der revet smuld til briketter og Jens Chr. Pedersen havde 5 mand med heste, der arbejdede på mosen. Der blev også skåret tørv på ejendommen. Der var ikke elektricitet på ejendommen, men elværket etablerede el til mosen. Først i 1950 blev der elektricitet på ejendommen. Indtil 1950 foregik malkning med hånd og belysning med petroleumslamper. Opvarmning var med kakkelovn til brænde og madlavning var brændekomfur. Ejendommen blev drevet af mand, kone, en karl og hjælp i høsten.

I 1961 overtog Bent ejendommen i form af forpagtning og hans far blev boende. Bent havde arbejde udenfor landbruget.

I 1962 blev der købt mejetærsker, der skulle tjene sig selv ind ved arbejde også for andre. Indtil da var der blevet tærsket med lejet tærskværk.

I 1972 skulle der bygges i landbruget. For os blev det til en stald til 120 søer med smågrise. I 1982 var det ikke tilstrækkeligt og vi måtte finde arbejde andre steder.

I 1996 overtog vores søn Knud ejendommen og fortsatte driften med søer og slagtesvin, men han gik også på arbejde.

I februar 2002 købte Knud Vinskovgård, der bestod af to ejendomme, som i 1954 blev købt af ingeniør Bagh. Han ville sælge til Jens Pedersen for kr. 32.000, hvis han kunne beholde jagten i fem år. Den ejendom er ikke det værd, var Jens Pedersens svar.

Så byggede Bagh et moderne landbrug med udmugning, gylletank og kornsilo. Han satte bestyrer på og drev ejendommen med køer og grise samt høns på loftet. I 1967 blev ejendommen solgt og siden har der været forskellige ejere.

I dag omfatter driften på Sørningevej 14 planteavl og juletræer. Der ansøges om at holde fedekvæg i stedet for grise, men det er en langsommelig affære. Med forpagtningen driver Knud 80 ha., men går stadig på arbejde.

Om landbruget er bedre end i 1896, eller det er en livsstil er et stort spørgsmål!!!

I 1961 da jeg kom til Sørninge var der 10 gårde – store som små- hvor der på hver gård levede en familie. Der var et antal køer og grise alt efter størrelsen af brugene. De fleste gårde havde karle og piger og ekstra hjælp i travle tider. Da traktoren blev almindelig i landbruget blev der mindre brug for hjælp.

I dag bliver jorden opkøbt af andre gårde, der har brug for jord. Bygningerne købes af byboere, som vil på landet. Nogle forpagter jorden ud og bliver boende på ejendommen og enkelte bygger nye boliger. Der er dog stadig beboere i landsbyen Sørninge, skønt de ikke lever af landbrug.

En livshistorie, der når vidt omkring, af Ruth Sørensen

"Et omfattende socialt netværk"

Af: Ruth M. Sørensen
Skamstrup oktober 2010

Stedet i Lindholdt:

Hertil kom mine forældre da de blev gift den 27.maj 1934.

Jeg blev født den 25/4 - 1938 - så jeg husker kun lidt derfra. Min mor har fortalt, at det var lidt kedeligt de første år, da min far ofte var i Skamstrup og hjælpe min farfar. Farfar og farmor boede på " Gården på hjørnet" eller "Hjørnegården". Efter min farfar og farmor rejste blev den en overgang beboet af en mand ved navn Kildegaard, men om der var en anden husker jeg ikke. Senere kom farbror Knud og tante Frida til. Nu bebos den af Niels, som er barnebarn af den gamle bager Hansen fra Skamstrup Brødfabrik. Han havde 3 børn: Niels som var Niels Far, Valborg som var faster til Niels og som boede mange af vores børneår på Naustokgården med Egon. De havde 3 børn: Solvej, Bodil og Jørgen. Pigerne gik til gymnastik med mig. Meta, faster til Niels, boede engang i "Fredebo" og var gift med Knud. De fik 2 børn Preben og Birgit. Dem har jeg også leget med.

Ruths fødehjem ved Lindholt

Ruths omfattende netværk: Ruths oldeforældres guldbryllup 1938 – få måneder efter Ruth blev født (har antagelig deltaget som vuggebarn). Nr. 1 & 2 Guldbrudeparet; Nr. 3 & 4 farfar & farmor; Nr. 5 & 6 far & mor; Nr. 7 Farbror Erik Jensen og; Nr. 8 farbror Knud Jensen.

"Hjørnegården", Skamstrupvej 31

Min far kørte en mælketur til "Englevåd Mejeri" og fik derfra mælkepenge med hjem den 10. i hver måned. Så den dag holdt de "pengeaften" på skift hos hinanden. Vi kom hos Jens og Marie Hansen, hvor jeg legede med datteren Jytte, deres eneste barn, som de mistede da hun var 10 år (døde af blindtarmsbetændelse). Marie og Jens boede på Skamstrupvej 86 i nogle år før de rejste på Rosenvænget. Huset blev så overtaget af Sonja og Hans Christian Christiansen. Marie døde på Rosenvænget højt oppe i halvfemserne, for et par år siden. Marie var tilstede da jeg blev født – og hun lavede vores aftensmad da min datter Leni blev født 15/4 - 1967, og vi kom hjem fra Kalundborg Sygehus.

Vi kom også på Lerbækgården hos Edvard og Nielsine Nielsen (tømrer Arne Nielsens forældre). Arne bor nu i Bennebo og er gift med Karen. Og så kom vi i Højbo hos Karl og Sandra. Sandra kørte i kørestol, som var som en cykel hun trådte med hænderne. Vi var tit nervøse for hende da hun kørte stærkt ned ad bakken til Lerbækgården. De havde en stor "vanding"(sø) ud til vejen. Hun var dygtig med sine hænder, der lavede små vattæpper til min røde dukkevogn.

Omkring 1943 gik turen over Bennebo bakke og vi flyttede til Grydebjervej som nu er nr. 16.

I 1943 byggede farfar og farmor så Bakkely (Skamstrupvej 60) og forlod Hjørnegården. Min yngste farbror – Erik Jensen, var da 16 år. Bakkely blev bygget af Andreas Frederiksen som var far til Ruth Frederiksen som vi kendte fra strudiekredsen. Huset blev siden graverbolig indtil graveren senere flyttede op til Skolen.

Bennebo - Grydebjergvej:

Vi boede på Grydebjervej fra 1943 – 1955, - der oplevede jeg rigtig Skamstrup og omegn, selv om mine 7 skoleår var i Bennebo Skole. Vi fik ret hurtig dialog med de nye naboer, - folk kom hinanden mere ved i de år end tiden er til idag. Jeg kom en vintermorgen med min far ned til Davidshøj (der hvor Mogens Larsen og Elisabeth har bygget deres nye dejlige sted med en eventyrlig have) hos Ester og Chresten Nielsen. Jeg blev straks inviteret til at lege med deres dengang to børn Kirsten og Erik (Kirsten Holmegaard gift med Knud Holmegaard, Sørninge).

Jeg forblev enebarn men på Davidshøj blev det til 5 børn + 3 plejebørn + mig mindst 3-5 gange om ugen. Det var en spændende tid. Ester var meget favnende så jeg skulle også være der når de havde gæster og med når de lånte bil hos brødrene i Syvendekøb og kørte på familiebesøg. Senere blev Ester formand for Skamstrup Husholdningsforening, hvor Kirsten og jeg så hjalp med borddækning, kaffe, mad og servering gennem årene og fik så lov til at gå med til vævekursus (1948) i forsamlingshuset, hvor der var små væve til os, som vi kunne bruge.

Gården på Grydebjergvej 16, kaldet "Bliktagshytten" af farbror Knud Jensen

Selv fik jeg lov til at deltage nogle gange til kjolesyning i Alderdomshjemmets kælder. Der var et stort rum hvor der var mange varmerør og altid lunt om vinteren. Vi gik til gymnastik i forsamlingshuset hver vinter i mange år, ofte ledsaget af musik på det gamle klaver som Gerda Burø (nu Gerda Qvist) betjente. Nogle år hed vores leder Grethe Falster (Jens Falster's søster). Hende var vi rigtig glade for. Når vi fulgtes ad hjem fra gymnastik, skulle Kirsten og jeg lige ind til bageren i Skamstrup Brødfabrik og købe markronsitter til 16 øre pr stk. Havde vi ikke penge til mere end een så delte vi den.

Kirsten og jeg var spejdere en lille tid sammen med Niels Ebbe's to søstre Kirsten og Benthe Johansen fra Brødfabrikken + Birgit og Ingelise Petersen fra Skamstrup Mejeri. Det var også sjovt men Kirsten kunne ikke rigtig overskue det ud over de andre gøremål vi havde, så vi holdt desværre op, da jeg jo ikke selv måtte gå til Skamstrup om aftenen.

Husholdningsforeningen afholdt kogeskole for unge piger, hvor der var hold for børn om eftermiddagen og for tjenestepiger om aftenen. Det var i det store komfurs tid. Vi sad i den lille sal allesammen og skrev opskrifter. Derefter lavede vi maden som vi hyggede os med før vi igen gik hjem. I 1950-51 var lærerinden Karla Ingvorsen. Hun var bornholmer men boede i Svinninge og kom med bus, medbringende de købmandsvarer vi skulle bruge i kogeskolen. Så Kirsten og jeg hjalp hende med at bære tingene til Skamstrup, ofte i sne til knæene. Vi gik altid når det var vinter. I 1951-52 hed lærerinden Magda

Hansen. Siden havde vi en vinter med Karen Kristensen, en søster til Johannes og Erik fra Skellingested.

Forsamlingshuset var rammen om mange ting. Vi gik til dans der flere gange hos Bækby Kjær. Det var nogen med stil. Hans dansedamer var altid i lange flotte kjoler under træning. Jeg har et gammelt hjørne af et program fra opvisning i 1948. Det var i den tid Valdemar og Frederikke residerede i forsamlingshuset. Så efter endt opvisning i gymnastik og dans fejede Valdemar gulvet med den store kost og drysseder pulver over gulvet og så blev der atter danset op til bal.

Dilettant har jeg også været til nogle gange i mine barnår. I 1942-43 var der sort-hvid film (Moster fra Mols). I den film kom toget som så ofte hjem til Jul – jeg var så uheldig at sidde hos en stor pige på første række da toget kom, så jeg flygtede med høje skrig ned til min mor. Senere så jeg Flensted Jensens gymnastikfilm, - det var en fremragende film, og der kom ikke tog.

Juletræsfester – var der også, hvor der blevet gået om træet sammen med Julemanden. Godteposer til børnene og æbler. Og så var der selvfølgelig Julebal bagefter. Salen rundt sad ældre mennesker (bedsteforældre) – vi var 3 generationer, - hvor var det hyggeligt.

Ja, det var årene i Bennebo. Hen af vejen fik vi elektricitet og malkemaskine. I årenes løb fik vi telefon (part-telefon), så når vi skulle se efter lektier og tale sammen efter skoletid aftalte vi bare en tid så kunne vi løfte røret og tale sammen uden at ringe op. Ulempen var så også at der kunne høres samtalen anden part imellem. Far var meget striks med den elektricitet. Mor og jeg måtte ikke sidde længe oppe om aftenen og lave håndarbejde og bruge strøm. Ret irriterende når vi nu endelig kunne se.

Jeg arbejdede et halvt år på De gamles hjem, ledet af Anna og Gudmund Jensen. De var uheldige og havde ingen piger en tid, så min farbror Knud Jensen fra Gården på hjørnet, sagde dengang at det var rimeligt at jeg tog den plads da jeg gik hjemme og ventede på at min veninde Kirsten skulle blive konfirmeret og vi sammen skulle på Sorø Ungdomsskole.

Det var en hyggelig tid med de gamle mennesker, men også et ansvar, for der var kun mig når bestyrerparret kørte hjemmefra og nogle gange var der da nogen der skulle våges over. Men så fik jeg et nr. jeg kunne ringe til. Ja, alt var ikke så indviklet dengang som i eftertiden. De Gamles hjem handlede på skift hos købmand Burø, Thimke og Tatol, samt hos byens slagter og Skamstrup Brødfabrik og vi hentede varm mælk på Mejeriet.

Hjemmet i Bennebo var et almindeligt husmandssted med køer, grise, heste, høns, gæs og ænder. I de første år uden elektricitet. Vi hjalp hinanden derhjemme. Jeg fik også lært at malke med hånden. Jeg gik mest hos min far, da det huslige jo ikke varede hele dagen i det daglige. Noget jeg ikke holdt meget af var at gå med hestene i marken. Jeg fik lov at harve og tromle, men en ting var jeg ikke stolt af og det var karlen på den anden side af gærdet, Svend Åge, han råbte meget højt og skældte ud på hestene. Det var ikke rart. Svend Åge forblev som karl på sine gamle dage hos Elna og Kristine Sparvath, hvor jeg mange gange har talt med ham. Og hilst på ham når han gik lange ture med sin hund også her gennem Skamstrup.

Engang under krigen slagtede vi ænder og gæs. Vi var færdige med at plukke fjer og var igang med af svide og renplukke, da kom en tysk lastbil ned i gården. Min far gik ud, - de ville købe gæs og gjorde tegn til to stk. Far var modig og sagde vi ingen havde. De kørte derefter igen, men far var ikke glad da han skulle køre på Mørkøv Station om eftermiddagen med en hel grisekasse fyldt med gæs og ænder som skulle til København til min tantes arbejde. Hun arbejdede på en systue og solgte dem der hvert år.

Storvask var også tidskrævende i min barndom, men efter nogle år kunne man leje en vaskemaskine. Vi lejede en sammen med nabokonerne, så gik den omgangen rundt. Vi lejede den hos Karl Petersen og Juliane i Højbo i Bennebo (de var forældre til Leif Petersen, Tornved Maskinstation). Karl Petersen kom med maskinen til den første og hentede den igen hos den sidste i rækken, det sparede jo transport. Vaskemaskinen var udstyret med vridemaskine, så det var en stor lettelse. Men mor blev dog noget urolig engang da Kirstens arm var kørt i til albuen - men den kunne heldigvis køre baglæns så mor fik hende hurtig ud. Hun fik heldigvis ikke men af det - det var en gummivalse - men ikke rart. Når tøjet skulle rulles gik vi ned på Grydebjergvej nr. 7 (Birthe og Erik Larsen bor der nu) til min mormor og morfar og fik det ordnet med en stor jernrulle med trævalser. Det var den rulle som min mor som barn havde puttet sin tommelfinger i mens hendes bror drejede rundt - derfor et liv med en lidt deform finger - så jeg måtte ikke komme for nær til den. Jeg ejer dog rullen endnu. Når tøjet var rullet fik vi hyldetoddy og kage, hvorefter far og mor gik hjem med zinkbaljen imellem sig og mig ved hånden.

Min morfar - Kristian Petersen var født 6/11 - 1855 og blev i 1888 gift med min mormor Nielsine. De fik 10 børn hvoraf min mor var den yngste. Hun blev født 22/9 - 1905. Hvad der skete de første år har jeg ikke styr på, men min morfar var vognmand og kørte træ fra Torbenfeldt Skov. Blandt andet blev der fra vognmandsforretningen kørt træ til bygning af Mørkøv Kino. Det fortalte Karen Rasmussen Mørkøv Møbelfabrik da de havde jubilæum. Der var sat plancher op med billeder af bl.a. leverandøren af træ som var min morfar, morbror og fætter. Min morbror Jens Petersen overtog kørslen senere. Hans søn Ingemand Petersen og hustru Vibeke, boede ved Frydendal børnehaven som naboer i mange år.

Min morfar og mormor lod Håbetvej 1 bygge i årene omkring 1900 og nogle få år frem, hvor de drev gården sammen med vognmandsforretningen. Min mormor har skåret et utal af rugbrød op til madpakker til morfar og drengene mens min mor og hendes søstre gik i marken og malkede og hjalp med hjemlige sysler sammen med mormor. Hvem der boede på Håbetvej efter min morfar ved jeg ikke, men i mange år boede Otto Hansen og hans kone Mande der. Otto og min far gik meget op i Oldenborg heste. Otto købte to hopper af far og de udstillede sammen på Jyderup Dyrske.

Håbetvej:

Far og mor kom hjem til Håbetvej i 1953. Da havde der i mellemtiden boet et ægtepar Rosa og Hans Hansen samt Rosa's bror Rudolf.

På Håbetvej startede Ruth sin karriere i landbruget

Min far købte Håbetvej men kunne ikke sælge Bennebo. Så kom Hans og Rosa og så på begge og ville helst på Håbetvej. Efter få år rejste Rosas bror til Korsør og så ville de i 1953 bytte med far og mor, som så boede på Håbetvej indtil far døde som 80-årig og mor tre år senere som 86 årig. Derefter er ejendommen beboet af vores piger først Leni derefter Lone som stadig bor der. Mor holdt bryllup, sølvbryllup og guldbrøl på Håbetvej.

Efter krigens afslutning i 1945 gik der en lille tid, så rejste min far og Otto Hansen til hingstekåring i Tyskland et par dage. I den tid var min veninde Kirsten hos mig og min mor. Den sidste aften hun sov der, skulle far komme hjem. Han kom ved midnatstid men en stor pose svedsker, rosiner, bananer og cacao. Vi fik lov til at spise svedskerne så længe vi ville, - de andre sager var vi ikke så glade for, - vi kendte jo ikke til de ting. Han havde købt sig et nyt armbåndsur på turen og da mor ikke skulle snydes havde han også et ur til hende - i stroppen på sine underbukser - så mon ikke vi grinede.

Vores skolegang i Bennebo Skole hos lærer Godtlieb, strakte sig kun til 3 dage om ugen + 4 timers håndarbejde om ugen i de store klasser - i 7 år. Så er der noget vi ikke nåede at få lært, havde vi jo heller ikke så mange timer til det. Mine kusiner i Slagelse gik 6 dage i skole og med flere fag end os.

De 15/3 - 1953 købte far en FORD A af musiker Harding Mortensen fra Mørkøv. – Den havde lidt skrammer bagi, der hvor Harding havde trommerne liggende, når han kørte ud og spillede med Mørkøv Jazz Band – men ellers var den meget velholdt. I Mørkøv Jazz Band spillede også Viggo Mortensen og ham med harmonikaen, jeg tror han hed Henry. Viggo Mortensens kone havde damefrisør salon Kelly i Mørkøv. Far tog så kørekort hen over sommeren hos kørelærer Laursen, som boede nede ved Torbenfeldt. Så nu kunne vi så køre ture. Engang fik jeg lige lov til at prøve en tur til Bennebo men far kørte selv tilbage – jeg kørte for stærkt blev der sagt.

Tiden hjemme på Håbetvej gik med arbejde i hus, have, mark og stald, hvor der var mest brug for min indsats. Jeg fik lov til at tapesere stuerne for min mor. Om sommeren skulle der fejes og rives gårdsplads. Var far heldig, kom der gæster når en so fik smågrise, så måtte jeg da gerne sidde i stalden og strikke imens han sludrede og drak kaffe. Om sommeren hakkede vi roer til vi var sorte af solen og om efteråret tog vi så roer op med hånden og en roekniv. Kørte roerne i kule og ensilerede toppen. Vores mødding tømte vi jo også med håndkraft. Dengang kunne der gå flere dage med det. Men jeg ville helst være ude med min far og dyrene. Om vinteren skulle vi jo også tærskes – det kunne til tider være en kold bestilling og ikke særlig sjov. Engang var min kusine Bente fra Slagelse på ferie og med til at lægge neg på bordet til far – men pludselig kom der ikke flere neg til far og Bente hoppede rundt – hun havde fået en mus ind i sit ene ærme og den løb rundt på hende fra side til side – Bente tog grinende tøjet af stykke for stykke til musen endelig kom ud – det så ret komisk ud. Ak ja, mus kan være årsag til meget sjov. Da vi var børn tærskede vi ved Ester og Christen det sidste korn i laden og musene pilede rundt op af væggene og alle steder. Jagthunden bed en masse af dem og pludselig sagde Christen at det var synd med alle de mus, gå ind til Ester og få en havregrynsæske og fyld den til jeres katte derhjemme. Da det var gjort fyldte jeg så dem der kunne være i mine lommer. Ester inviterede mor og far på kaffe, så jeg ikke selv skulle løbe hjem. Vi børn faldt i søvn på divanen, mor vækkede mig da vi skulle hjem og gav mig jakken på – så stak hun hænderne ned i mine lommer med et højt skrig, - ja så var der ikke et øje tørt. Men jeg kom ikke ind derhjemme før lommerne var tømte. – Jeg havde altid problemer med min far angående det med at komme på sommerferie. Jeg havde jo mine pligter, som han sagde og så var der jo det med høst arbejdet. Men jeg havde en dejlig faster som havde mine tre kusiner Ingrid – Bente og lille Annet. Dem ville jeg gerne besøge, og da faster kende min far ret godt, så ringede hun bare og sagde, vi henter lige Ruth i 14 dage så kan Bente komme med hjem når I henter Ruth – så blev det gerne sådan. Vi ville gerne hjælpe men vi ville også gerne være sammen om det. Bente og jeg var lige gamle så vi var mest sammen. Vi strikkede pandebånd i metervis da det var på mode. Rejser til sydens sol var ikke nødvendig, vi badede på græsplænen i mors store zinkbalje – den blev vi året rundt lørdagsbadet i, allesammen, før badeværelsernes tid. Det var sjove, hyggelige tider.

Jeg fik ikke løn derhjemme, men fik lov at lave alt det udstyr jeg havde lyst til – men så var det igen galt med far og hans elektricitet. Jeg måtte ikke brænde

lys om aftenen og han kunne se fra badeværelset når jeg havde lys på loftet. Problemet løste jeg så med en lommelygte og en kost og gulvskrubbe som jeg satte i min seng og lagde min dyne over. Det gik fint i lang tid til jeg glemte at sætte kostene på plads. Det morede min mor en hel del. Jeg gik til gymnastik i Stigs Bjergby de to somre jeg var hjemme. Det første år blev vi ledet af Else som tjente på Kildegården i Undløse og andet år havde vi Dagny Pasternak. Begge år deltog vi i Høve stævnet, det ene år i øsende regnvejr. Så kom rytmegymnastikken, det var ikke lige mig. Jeg startede først igen da jeg var 67 år hos Alice Malling i Knabstrup og sammen med min gamle leder Dagny fra Stigs Bjergby i nogle år og flere andre fra dengang, som stadig er med. Dagny er ikke mere.

Sorø Ungdomsskole:

Nu var Kirsten klar til Sorø Ungdomsskole, så den 3/11 - 1953 gik turen til Sorø, hvor vi var meget glade for at være. Det var en rigtig god måde at komme hjemmefra på, så vi havde en dejlig tid der, hvor vi så den verden, der var uden for hjemmets fire vægge. Godt nok havde vi skolefag, med det var på en mere behagelig måde end før. Foruden skolefag var der mange håndarbejdstimer til pigerne og sløjd til drenene samt gymnastik og skolekøkken. Da vi den 1/4 -1954 skulle hentes hjem dernede fra tudede vi næsten og til sidst sagde Bramsen, at Kirsten og jeg kom med bussen næste dag når vi var færdige med at sige farvel. Jeg havde i vinterens løb lovet at komme som privat stuepige om sommeren, det var et valg jeg aldrig fortrød. – Vi havde en regel på skolen som lød på at der skulle været ro kl. 22.00 på gangen. Pigerne boede ovenpå og drengene i kælderen. Det var fint nok, men når Svinninge-Sorø bussen nåede vores mål var kl. 22.30, - så vi havde lovet at gå meget stille op når vi kom hjem. Det gik kun galt een gang, hvor Bramsen var oppe på pigegangen og skælde ud da vi kom, og det havde vi ikke hørt. Men på vej til vores værelse løb jeg lige ind i Bramsen så vi fik væltet en skraldespand på gangen og så sluttede roen. Alle kom ud fra værelserne og med smil på læberne. Bramsen kom også til at grine. Derefter lovede vi der blev ro. Vi listede i seng, Kirsten i underkøjen og jeg i den øverste. Straks efter faldt min madras ned i Kirstens seng og derefter lå vi på gulvet – bundbrædderne til sengen i kosteskabet i den anden ende af gangen. Vi prøvede at være meget rolige men hvor var det svært.

1/5 - 1954 rejste jeg tilbage til skolen som pige for sommeren. Vi var to piger på skolen, Erna som var kokkepige og 17 år og jeg som privat stuepige lige fyldt 16 år. Vores dag startede tidlige morgen da fru Bramsen havde håndarbejdstimer fra kl. 8 til 12, to gange om ugen og derfor nogen gange var igang kl. 6 med vasketøjet. Når vi hørte hende på trappen ned til køkkenet, begyndte hun at give ordre om mad og andre gøremål og vi endte sommetider ude i haven ved tørresnoren før ordren var til ende. Da hun talte meget sønderjysk var det om at høre rigtig da vi ikke så hende før middagsmaden blev serveret. – Jeg skulle sende den ene søn i skole og passe den lille, ordne i privaten og hjælpe Erna i køkkenet, lillebror var godt et par år, så der var

travlt om formiddagen. Men eftermiddagen gik derimod meget med at lave kludetæpper færdige, som fru Bramsen havde vævet. På dage med elevkaffe om aftenen havde vi først fri kl. 22.00. En gang da vi stod og vaskede af sammen med fru Bramsen kom Bramsen og bankede på vinduet og spurgte om jeg ville med til Skamstrup. Han skulle til Møllegården og tale med Lieda Jensen (Oluf Jensens mor). Jeg blev lidt forbavset over tilbudet, men så sagde fru Bramsen: "luk vinduet op og spring ud, han kører jo nu". – Det gjorde jeg så, så jeg kom frysende hjem i forklæde og uden trøje. – Vi fik den sommer bevilget et nyt køkken og da Bramsen kom løbende ned i køkkenet og delte den gode nyhed med os, sparkede han alle lågerne ind på skabene, så stor var hans glæde (han elskede sin skole) . Vi ryddede pænt op efter ham. – Midt sommer skulle eleverne på cykeltur, hvor vi piger også var med. Turen gik til Langeland, Tåsinge og Ærø. Det var en frisk tur. I sommerferien rejste Bramsens på ferie i 14 dage og Erna og jeg var da ene på skolen sammen med en elev fra mit vinterhold. Vi skulle ikke lave noget særligt blev der sagt, men hvis der var bær i haven, der blev modne måtte vi godt lave syltetøj – og hold da op hvor vi sled i de bær. Vi havde ca 20 pænt store krukker syltetøj og en masse myggestik da de kom hjem fra ferie. Der var meget fugtigt og sumpet i skolens have. Da jeg var til elevfest flere år efter kom Fru Bramsen og sagde de lige havde spist det sidste syltetøj, det havde holdt sig fint. Der var ingen af os der havde syltet før, så mon ikke vi var heldige.

Efter sommeren i Sorø hjalp jeg hjemme en tid – og den 29/12 - 54 kom der nytårskort fra skolen om jeg havde lyst at komme ned en week-end og væve en pude da der var sat ekstra tråde i væven til mig fra sommerholdet. Det ville jeg selvfølgelig gerne.

I 1958 deltog jeg i en rejse til Tyskland med skolen, hvor vi sejlede på Rhinen, besøgte Köln Domkirke og var i Rudesheim. – Skolen flyttede til Topshøj, hvor vi har været til elevfest. Siden har vi udvekslet mange julekort indtil for kort tid siden. Har hørt at Bramsen skulle bo ved Kalundborg. Sofie er ikke mere. Vi var flere unge mennesker her fra området som har været elev på Sorø Ungdomsskole bl.a. Knud Nielsen her fra byen.

Husholdningsskole og ude at tjene:

Det gamle bestyrerpar Anna og Gudmund Jensen fra Skamstrup Alderdomshjem var nu rejst til Øst Møn (Magleby) nær ved Klintholm havn og gods. Der var bygget et nyt alderdomshjem med plads til 30 personer og med kommunekontor i kælderen. Det var knapt færdig da de kom derned så der skulle gøres rent efter håndværkerne på alle badeværelser. Hvis Anna ville sy alle gardinerne til værelserne og deres private lejlighed ville de købe en industrisymaskine til hjemmet. Anna ville gerne have symaskinen, da hun skulle vaske og ordne tøjet til beboerne, men gardinerne turde hun ikke gå igang med. Så de hentede mig derned i 1957-58 hvor jeg var et års tid. Jeg syede så gardinerne. Derefter kom min kusine Bente derned og hjalp med den sidste rengøring, det var en hyggelig tid. Anna serverede kaffe på sengen til os hveranden week-end. De andre week-ender var det vores tur. Siden kom

kommunekontoret igang, beboerne flyttede ind og vi fik en pige mere – Jytte. Jyttes moster og onkel havde bestyret traktørstedet "Liselund" så der kørte vi tit ud og drak aftenkaffe, - vi kendte jo ingen ellers. Mens jeg endnu var enepige, blev der holdt et sognerådsmøde, hvor godsejeren fra Klintholm var formand. Han ville pludselig give en snaps, den måtte jeg cykle op til købmanden i Magleby og hente kl. 22 om aftenen. Vi havde det hyggeligt dernede, men når Gudmund og de gamle fiskere, som beboede hjemmet, gik i køkkenet og kogte spegesild om aftenen, kunne vi lugte det helt op på øverste etage – men sådan gjorde man på Møn.

I tiden 5/11 - 1958 – 7/4 - 1959 var jeg på Holbæk Husholdningsskole som elev sammen med Musse fra Møllegården (Oluf's søster) det var hovedsagelig piger fra byen, der var elever den vinter så da Helge og Poul Petersen (Musse's senere ægteemand) inviterede os til elevfest på Høng Landbrugsskole, hvor ingen andre af vores elever havde fri, var der temmelig mange der ikke forstod hvor vi skulle hen. Musse forklarede så at vi bare skulle til kvægbedømmelse, det blev forvirringen ikke mindre af.

Fra 1/5 - 1959 til 1/5 - 1961 fik jeg stilling som medhjælper i søsterhjemmets køkken på Kolonien Filadelfia i Dianalund. Det blev en lærerig tid. Vi bespiste ca 100 søstre, 30 pensionerede og ca. 70 arbejdere og som vores økonoma Anna Jørgensen sagde, var det jo deres hjem, så de skulle ikke mangle noget. Vi fik halve grise hjem og kvarte oksekroppe som vi selv parterede. Det var for mig meget lærende, men efter en tid blev det mere mig der bagte franskbrød, boller, kringler, kager og småkager. Da de havde søsteraften hver fredag aften med pastor Koldtoft Nielsen, og de der var hjemme i week-enden også skulle have aftenkaffe, var det ret omfattende. Anna Jørgensen blev efter en tid sygemeldt i syv måneder. Så en tid måtte jeg stå for køkkenet alene med vores faste konehjælp. De var flinke til at hjælpe, efter en tid fik vi en udlært konditor som økonoma og Anna Jørgensen rejste til Tersløse som pensionist. Den nye Anna Møller og jeg kom fint ud af det med hinanden. Hun lærte mig nye ting i bagning, hvor jeg hjalp hende med køkkenet. Hun fejrede min fødselsdag for mig i hendes lejlighed det år vi var sammen. Far og mor og nogle af mine venner var med. Hun bagte en stor svedsketærte, formet som en Ford A, for på den tid havde jeg fået kørekort og lånte fars bil ind i mellem. De morede sig meget over at de alle i hjørnebygningen vidste hvornår jeg havde været hjemme, der var jo kun en Ford A på parkeringspladsen. Jeg fik en ny radio og en uges ekstra ferie i funktionærenes sommerhus "Lærkereden" i Veddinge Bakker for at passe køkkenet alene.

I tiden 1/5 - 1961 til 1/10 - 1961 arbejdede jeg på Strandlyst i Høve. Det var en god sommer. Jeg var i det varme køkken. Somme tider var der noget at lave og til de store høstfester hvor vi bespiste 6-700 mennesker var der rigtig travlt. Jeg arbejdede fra kl. 10 og til vi lukkede, nogle gange var det næsten morgen. Jeg havde fri hver onsdag og da der ikke var nogen god busforbindelser derop cyklede jeg hjem onsdag morgen når vi lige havde fået en kop kaffe efter lukketid, købte morgenbrød i Mørkøv og drak kaffe med far og mor, satte vasketøj over, sov et par timer, besøgte Helge onsdag aften og

kørte så tilbage torsdag kl. 10. Engang om ugen dansede man folkedans det gik vi ind og så på allesammen så meget vi kunne nå.

På mine eftermiddagsfritimer kørte jeg en tur til "Lærkereden" og besøgte Anna Vinter som jeg lærte at kende på min førnævnte ferie. Der traf jeg forvalter Larsen fra Filadelfia som spurgte mig om jeg snart kom hjem til dem igen. De manglede en køkkenassistent på Gæstehjemmet, det mente han nok jeg kunne klare og det blev starten på Gæstehjemmet fra 15/10 - 1961 til 31/10 - 1963. Der besøgte vi også ca. 100 personer. Vi havde børnehospitalet, kandidatboligen og hvad der var af gæster samt landevejens farende svende, når der kom nogle af dem på besøg. Forskellen fra Søsterhjemmet var at her skulle en del af maden ud af huset. Nu skulle der ikke bages så meget, men der, som på Søsterhjemmet, syltede vi frugt, agurker og rødbeder selv, så der var altid fuld aktivitet. I tiden på Filadelfia og Strandlyst fik jeg jo en del fritimer og da jeg ikke nåede at lære nogle kammerater at kende på Strandlyst, udover en ung pige Lillian fra Tureby i Vensyssel og Signe, som vi også var sammen med, havde jeg tid til håndarbejde hver eftermiddag. Signe og jeg var med Lillian hjemme en uge efter Strandlyst, der var vi til andespil. Folk snakkede for meget midt i spillet og da de endelig holdt op kunne vi ikke forstå hvad de sagde, så vi vandt ingen and. Lillians far var smed i byen og der kom og gik folk i huset hele dagen. Tureby bestod ellers kun af syv huse som de sagde, men det var et hyggeligt sted.

På Filadelfia delte jeg gang med laboranterne og vi arbejdede ikke på de samme tider så vi sås ikke ofte. Der lavede jeg også håndarbejde bl.a. seks stolesæder til en spisestue jeg havde købt hos Jensen i Hobæk. Bordet blev lagt til side til mig til jeg fik tjent op til det. Senere monterede han så mine stolesæder.

Efter to år rejste jeg hjem på Håbetvej. Jeg havde vrøvl med min ryg så jeg gik igang med symaskinen, jeg havde fået af min mor. Jeg syede børnetøj for en forretning i Mørkøv en vinter.

Gift med Helge:

Herefter blev jeg gift med Helge og kom til Skamstrup 28/3 - 1964. Vi overtog gården 1/3 - 1964, men Helge boede hos Ketty og Valdemar Petersen i fire uger før vores bryllup. Der var noget jord, der ikke var blevet efterhårsbehandlet, så det gjorde han nu. Jeg var hos Ketty og tapesere et par stuer før de rejste. Ketty flyttede sine møbler ind midt på gulvet så kunne jeg bare gå igang. Hun ville gerne hjælpe til vores bryllup, så det var i orden. Ketty og Valdemar var gamle venner af mine forældre og vi var kommet sammen fra min tidlige barndom ved Lindholdt. Ketty og Valdemar bode i Katrinebjerg før de kom til Vinsøgård i Skamstrup. De havde tre børn, Henning, Annelise og Inger. En sjov ting var det derfor, da Helge og hans far skulle se på gården, ringede og spurgte de min mor hvor den lå, det vidste hun ikke, vi havde aldrig hørt navnet på gården, men familien kendte vi rigtig godt. Ketty og Valdemar havde bygget nyt stuehus i 1954 og senere en ny garage, ellers var gården gammel. Helge startede ligesom jeg med en vinter på Sorø

Ungdomsskole året før mig. Helge kom på hold med to piger fra Bennebo, som jeg havde gået i skole sammen med. Sommeren 1954 var Helges søster på skolen hvor han besøgte skolen med en kammerat som skulle besøge sin veninde hjemmefra. Hun boede sammen med Helges søster – et fint påskud for at besøge pigerne. De fik tilladelse men blev så inviteret på kaffe hos Bramsen i privaten bagefter, - det var så første gang jeg serverede kaffe for Helge. Senere i 1956 var jeg til en fest hos den ene af pigerne fra Bennebo som Helge var på skole med. Ved den lejlighed enedes vi om at mødes igen – det gjorde vi een gang. Helge blev indkaldt til Almegårdskasernen i Rønne hvor han aftjente sin værnepligt i 18 måneder som artelerist. Sommeren 1957 cyklede jeg Bornholm rundt med hans søster, vi skulle slanke os, så menuen stod på rugbrød med skrabesmør agurk og tomat. Men nogen gange gik der kludder i systemet, nemlig når Helge kom på sin Vespa med en madpakke fra kasernen. Vi cyklede øen rundt en uge og boede på vandrehjemmet, hvor vi mødte andre unge piger på cykeltur. Det var hyggeligt. Senere har vi været til 50 års jubilæum på kasernen hvor vi blev bespist og fik en rundvisning, hvorefter vi var til middag og dans, der hvor de som unge havde slået deres folder. Gulvet vi dansede på var ikke fornyet siden halvtreserne så det gyngede temmelig meget når nogen gik forbi det bord vi sad ved for ikke at tale om når vi dansede på det. Men stedet var hyggeligt og vi havde en sjov aften. Vi var en pæn flok men Helge syntes nok der var mange, der knapt kunne gå selv enten konen eller manden. Jeg havde nu også svært ved at få øje på rekrutterne fra halvtreserne – men vi havde 4 dejlige fridage på øen hvor vi tog turen i samme rækkefølge som søster Birgit og jeg gjorde 50 år før. Helge havde som ung haft en plads på en gård i Sønderup før soldatertiden og da han kom fra Bornholm forpagtede han gården ved siden af hans forældre (Lærkenfeld) i Vedby ved ved Slagelse. Den havde han i nogle år med en stor kvægbesætning og derfra kom hans opsparing til at etablere sig for.

Livet på Vinsøgård:

Vi startede det første år på Vinsøgård med at bygge svinehus til 160 fedesvin, mens vi havde 17 køer og opdræt i stalden samt et lille svinehus, der hvor maskinhuset ligger i dag. Murer Aksel Jensen i Mørkøv stod for byggeriet med to svende John Oluf Jensen, Knabstrup samt en anden som jeg så vidt jeg husker hed Svend. Tømrer Erik Johansen havde tømmerarbejdet – men da Helge ville have stalden i brug inden jul – måtte vi selv isolere og sætte loftet op. Der fik vi hjælp hjemmefra begge to. Helges far var en god håndværker og min far var god til at rydde op. Så vi nåede målet. Senere byggede vi ny kostal til 32 malkekøer og fik lavet et stykke af laden om til 25 små kalvebokse og en kælvningsboks. Da Helge ikke kunne tåle svinestalden blev svinehuset ændret til 14 bokse til ungdyr – syv med spalter og syv med strøelse. Ind imellem kom Leni til 15/7 - 1967 og senere Lone 21/12 - 1970.

Der blev sat siloer op til korn og ensilage (Harvestone) og sluttelig udvidet med endnu 20 køer til 52 stk.

I alle årene startede vækkeuret 4.45 og 15 min efter startede malkemaskinerne. Helge havde ikke tid til morgenmad, den fik han serveret i form af et krus te og fire håndmadder på malevognen som han selv havde konstrueret. Så var der havregrød kl. 10. I høsten spiste han ofte mad på mejetærskeren – som min svigerfar ofte sagde: vi må passe på tiden. De fleste dage spiste vi varm mad mellem 19.30 – 20.00. Ind imellem markdriften som vi hjalp hinanden med – så meget jeg kunne for børnene – havde vi tiden godt besat. Bortset fra svinehuset havde vi ikke håndværkere til hjælp til det øvrige byggearbejde. Vi havde min svigerfar samt Helges to brødre, der var ca. 10 år yngre, til hjælp. Efter sidste udvidelse af staldene havde vi fast fordeling på vores arbejde. Helge havde malkekøerne og jeg de øvrige to stalde. Vi kom op på ca 150 dyreenheder før vi sluttede. Skulle en af os bruge dyrlæge spurgte vi dog altid den anden før vi ringede – måske var der mere end et problem. Dog må siges det var ikke ofte vi havde det behov.

Vi havde udmugningsanlæg – en stor hjælp for os begge. – Men Sofie var ikke god til at hjælpe når alle lemme i gulvet var åbne, så jeg valgte at ringe når hun var hjemme hos mor om aftenen. Havde vi vanskelige kælvinger havde vi et løfte om at vi måtte banke på Erik Jørgensens sovekammervindue selvom det blev sent, - det gjorde vi så nogle gange, - det var vi meget taknemmelige for.

Når vi om sommeren insilerede græs kørte vi som regel over en hel nat. Det larmede enormt men vi har dog aldrig fået klager fra naboerne. Mormor så så efter børnene imens jeg hjalp i marken.

I starten af vores ægteskab havde jeg lært at et hus skulle gøres rent hver lørdag, - men da huset var stort (3 etager) nåede jeg til midnat før jeg var færdig så Helge brokkede sig lidt over sin nattero. Senere måtte jeg reducere det en del. Haven kom Ketty og og ordnede i en lang tid som hun gjorde da hun selv boede på gården. Valdemar kom også og gav et nap med i marken i starten.

Efterhånden som børnene voksede op fik de får af morfar og siden fik de fars to ponyheste herop, så der var altid legekammerater hos pigerne. Gitte Falster og Leni red meget sammen. Gitte lånte Lones hest, der alligevel ikke var stor nok til at ride, hun nøjedes med at strigle den i lang tid – men senere red hun meget. Lones hest var ret god til at bukke hovedet når de red ned af bakkerne, så måtte Gitte jo falde af for senere at hente hesten hjemme i gården. Da de blev større lånte de bager Johansens heste og red på dem så længe han havde heste. Gitte har malet platter til mig – een med heste og een med køer og kalve, de hænger i mit køkken sammen med nogle Lone har malet: een med påskeliljer, een med Leni's æsel og een med fiskekonen fra Gammel Strand. De minder om tiden hvor der altid var gang i noget. Nogen tid kom Gitte om morgenen og kaldte på Leni, luftede Lones hundehvalp, gik sammen med Leni i hestestalden, derfra hjem og vaskede sig, kom igen og så fulgtes de til skolebussen, som oftes i allersidste øjeblik.

Når der skulle plukkes bær i haven skete det som regel i middagsstunden hvorefter de så stod til vi var færdige i stalden om aftenen. Så blev de taget frem og syltet til efter sengetid. Nogle gange i sommeferietiden kom naboens

feriebørn og sagde hej og hørte radio, mens jeg arbejdede, det hyggede vi os meget med.

Leni var ikke så meget for at lave mad så hun kunne finde på at sætte Lone til det. En gang blev Lone godt nok sur, da hun måtte stege fisk fordi Helge og jeg sad på kontoret med en repræsentant, da hun kom ind og brokkede sig. Vi kunne ikke holde smilet tilbage, da hun gik igen med panering på hele buksebagen og da jeg kom ind i køkkenet stod hun på en stol og stegte fisk, hun kunne jo ikke nå op til stegepanden.

Pigerne voksede til og blev store børn med mange venner og så kom tiden med børnedyreskuet i Jyderup som fiskehandler Niels Erik Frandsen, Præsteskovens havde holdt i mange år. Det var som regel en travl week-end for børnene, de startede nogle gange ved 4-tiden om morgenen med at vaske heste og gøre klar til de skulle køres afsted med fugle, kaniner, marsvin og heste samt Leni's æsel. – så måtte vi godt nok stramme os an, de skulle jo også have mad med og helst en voksen ledsager – men det var nu ret hyggeligt.

Senere kørte de unge mennesker motorcross knallert på vore marker og hyggede sig ind i mellem med kaffe i køkkenet. Da måtte den store kaffekande frem hvis det skulle blive til noget. Selv drengene var gode til at lave kaffe selv om de måske ikke lige troede de var gode til det første gang. Leni kunne godt lide at prøve drengenes knallerter – nogle gange var jeg dog lidt nervøs – men hun kørte jo nok bare som jeg selv da jeg skulle køre Ford A. Traktorene kørte de nogle gange med når de kørte græs og halm. Det gik ret godt. Leni harvede også engang på bakken oppe ved byen hvor det ene baghjul sank ned i noget sand. Hun syntes det var frygtelig flovt at traktoren hold skævt – så meget vidste hun, at man helst skulle køre lige.

Skulle vi i byen til spisning og Helge manglede de halve køer at malke så tog Lone over og malkede færdig. Det var hun rigtig god til.

Helge havde dårlig ben et år hvor de unge mennesker savede og flækkede alt vores brænde og kørte det i hus. Det var flot gjort. Helge blev hjulpet af Volle i Kattinge, han drak urtethe i mange år og det hjalp ham igennem.

21/1 - 1986 gik en gammel drøm i opfyldelse. Jeg fik skøde på Fehuset, Skamstrupvej 78, der ville jeg gerne bo når jeg blev gammel. I 1974 havde vi købt et stykke jord af tømrer Hans Jensen, Skamstrupvej 80. Det jord er siden lagt ind under skamstrupvej 78, fordi det var byjord måtte vi det. Noget af drømmen bestod nok i at jeg gerne selv ville prøve at rode med hammer, sav, cement og lignende. Det var jo altid mig der måtte blive inde og lave mad til de andre, da vi byggede på gården samt rydde op og rydde op og ja hvor sjovt kan det være.

Som skraldemandes kone Birgitte engang sagde da vi holdt en hyggeeftermiddag med strikketøjet sammen med vores piger – ” ja, nu har jeg gjort idiotarbejdet”. Jeg forstod hende udemærket selvom jeg ved at der ikke er noget mere værdifuldt og nødvendig end det huslige arbejde, - en god kones arbejde styrker jo også mandens økonomi. Som det siges: - konen kan spare mere ved at handle på udsalg end manden har råd til. – Helge er stadig

håndværkeren i huset men jeg har da prøvet at vælte vægge og sætte fliser op, samt bruge søm og hammer og jeg synes det er sjovt og hyggeligt.

Nu kom der nye tider med børnebørn. Sofie født den 6/10 - 1989 har været rigtig meget hos os. Lone flyttede i Fehuset til Sofus barndåb og boede her til jeg selv flyttede ind foråret 1994. Helge fulgte efter da de sidste dyr var solgt. Senere er Lenis piger kommet til, Stefani på 17, Viktoria på 11 og Josefine på 9. Lone fik så lille Tommy som nu er tre år. Vi har haft rigtig meget glæde af de fem piger. Sofie husker hun var med mig i stalden da hun var lille og sad i sin barnevogn mens jeg fodrede. Senere hjalp hun mig med at feje foder ind til dyrene med min store kost. Selv den store avlstyr respekterede hende og lod hende feje. Når vi andre kom med kosten fik vi en tur hvis han kunne komme afsted med det. Sofie savnede dyrene da vi rejst. De andre fire piger husker det ikke.

Nye tider og gøremål:

Helges knæ og skuldre var nedslidte så han ville gerne holde i 1994. Selv synes jeg nok, at jeg pludselig blev lidt hurtig gammel da jeg flyttede fra gården. Der gik år før jeg vænnede mig til ikke at se dyrene mere. Takket være børnene og børnebørnene og en masse aktiviteter i vores by med et rigtig godt kammeratskab os alle i mellem ser jeg mod lysere tider. Helge hygger sig med mange aktiviteter hos sine brødre, børnene og i sommerhuset samt med sine gamle biler. Han kører med brudepar ind imellem samt med børnebørnene til dåb og konfirmation. Tommy køres i børnehaven i Frydendal af morfar hver morgen – tænk at det er 37 år siden vi startede med at komme der.

En selverkendelse: Jeg har to laster, de er startet for mange år siden: Jeg drak kaffe med min farmor længe før min skoletid. Dernæst syede jeg hendes knapper fast i hendes støvklud. Den mani har udviklet sig gennem tiden til at jeg i over 30 år har drukket kaffe og lavet håndarbejde med Karen Rasmussen, Mørkøv Møbelfabrik sammen med flere andre. Karen siger at det modvirker stress og hun har nok ret. Før den tid gik vi på Kildebjergskolen og syede korssting i nogle år. Men korssting er firkantede, siger Karen, så hun har undervist os i kunstbroderi i et par år, det er sjovere og kønnere. For nogle år siden udstillede Karen på Stenlille Rådhus, hvor jeg også havde mine billeder med. Da jeg skulle hente vores billeder hjem igen, spurgte de efter strikketøj til næste års udstilling, som så blev sat op af Jane Mortensen med lysduge (Skamstrupvej 41), Lillian Thomsen, Vestereng Mørkøv med dukkehus og mange dukker, jeg selv med 46 stykker strikkede babytøj og dukketøj samt nisser. Vi er stadig hos Karen engang om ugen, drikker kaffe stresser ned men ingen undervisning.

Jeg slutter med hilsen til dem der læser min fortælling i håb om at den vil åbne for nogle ting, der måtte være bevaringsværdige for min eftertid.